ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№239 (21.897) ● 2010 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 21, гъубж ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

ЩІЭ ЛЪАПІЭХЭР

Урысей Федерацэм и Президентым 2010 гъэм дыгъэгъазэм и 12-м къыдигъэкІа Указ №1549-м ипкъ иткІэ, метеорологием и ІэнатІэм ильэс куэд хъуауэ хьэлэлу зэрыщыІажьэм къыхэкІыу **Богаченкэ Евгений Монсей и къуэм** - Гидрометеорологиемрэ къыдэкІыгъэ дунейм и мониторингымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр республикэ центр» къэрал Іуэхущапіэм и унафэщым - «Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и метеоролог» цІэ лъапІэр фІащащ.

* * *

Урысей Федерацэм и Президентым 2010 гъэм дыгъэгъазэм и 12-м къыдигъэкІа Указ №1545-м ипкъ иткІэ, метеорологием и ІэнатІэм фІыщІэхэр зэрыщІэм икІи ильэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрыщыІажьэм къыхэкІыу **Пометельников Вячеслав Александр и къуэм** - «Метеорологие Іуэхуэр, нэгъуэщІ къэхъукъащІэхэр зэран мыгъэхъунымкІэ Кавказ Индхьэгъэ дзэ къуэлыкъу ІэнатІэ» къэрал Іуэхущапіэм и унафэщым и къуэдзэм - «Урысей Федерацэм щІыхь зиІэ и метеоролог» цІэ лъапІэр фІащащ.

ЩІЫХУХЭМ ЯІУОЩІЭ

Урысей Федерацэм и Прокурор нэхъыщхьэ Чайкэ Ю.Я. къыдэкІа къаэрыщищІам ипкъ иткІэ, КЪБР-м и прокуратурэм и лэжьакІуэхэр республикэм и куей псоми щІыхьэм щаІуощІэ, хабзэхьэмэ Іуэхущапіэхэм я лэжьыгъэм хэль зэфІэмыкъэныгъэхэр сэтей къащІым мурадкІэ.

Абыхэм ящкъ иткІэ, 2010 гъэм дыгъэгъазэм и 23-м хабзэхьэмэ ІэнатІэ псоми я лІыкІуэхэри Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентри хэту зэІущІэшхуэ ирагъэкІуэкІыну.

КЪБР-м и прокуратурэм и пресс-Іуэхущапіэ.

● Щыгъуэ

ДЭНЭ ЩІЫПІИ КЪОКІ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Мусылъмэнхэм я дин Іуэхущапіэм и унафэщІ Пщыхьэшхо Іэнас-хьэжьгуо щІыхьэшхуэ зэрахьІар сым я щхьэкІэ я гуаузм хуэдэу дунейм и щІыпІэ куэдым щызыхащІащ.

КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсенрэ Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьамадэ Адамхъуэ Къанщэбийрэ я щІэкІэ Пщыхьэшхо Іэнас-хьэжьгуо и унагъуэм, Іыхьлыхэм, благъэхэм, Къэбэрдей-Балъкъэрым ис муслымэм псоми яхуэгъазэзу щыгъуэ телеграммэхэр кьагъэхьащІ Тырхэм щыІэ «КАФЕДЕД» жьдагъуэ зэгухьэнымрэ и хасащхьэм и тхьамадэ Гугъэв Джихьан, Иорданымрэ Сириемрэ я Адыгэ Фыщіэ Хасэхэм я гъэфІакІуэ Къардэн Самиррэ Гугу Акрамрэ, Израильм хиубыдэ Кфар-Камэ, Рихьэлие къуажьхэм я Іэтащхьэхэу Лыбий Нисимрэ Гъыш Самиррэ, аджэ хэкум къэзыгъэзэжа хьэрычэтыщІэхэу Сэбаншы Назмирэ Шыкъ Борэнрэ, Къэрэшей-Шэрджэсым, Адыгейм, Къэбэрдей-Балъкъэрым я Адыгэ хасэхэм я нэхъыжьхэу Шэрджэс Мухьэмэд, Хьэпай Арамбий, Хьэфіыщі Мухьэмэд сымэ, нэгъуэщІ куэдми. Щыгъуэ псалъэхэр зэрыт тхыгъэхэр ди республикэм иджыри къокІуэ.

ХЬЭТАУ Ислъам.

● ЖылагъуэІуэху

ГУЛЪЫТЭ ХЭХА

Дыгъэгъазэм и 17-м ди республикэм къэкІуащ Урысей Федерацэм и Президентым и Администрацэм и Унафэщым и къуэдзэ, Урысей Федерацэм и Президентым дэж къэзакъэхэм я Іуэхуэмкі щыІэ Советым и Унафэщі Беглов Александр. Ар Май, Прохладнэ куейхэм щагъэхьэщащ.

АБЫ ДЫЩІЫГЪУАЩ КъБР-м и Президент **Къанокъуэ Арсен**, КъБР-м и Президентым и Администрацэм и Унафэщі **Жамборэ Владимир**, КъБР-м и Правительствэм и Унафэщі къулыкъуэр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ **Абрэдж Іэдиб**, КъБР-м щІалэгъуалэм я Іуэхуэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлажьэныжьхэм и министр къулыкъуэр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ **Пащты Борис**, Май муниципальнэ куейм и администрацэм и унафэщі **Атаманенкэ Юрий**, Прохладнэ къалэ администрацэм и унафэщі **Пархоменкэ Юлие** сымэ, нэгъуэщІхэри.

Хьэщіэм и къэкІуэгъуэм ирырагъэпсыхьа Май къалэм дэт, урыс усакІуэ щэджакІуэ Пушкин Александр и цІэр зезыхьэ жыгей абрагъуэм къегъэщІылІа паркымрэ узыншагъэр щрагъэфІакІуэ-Іэпкъльэпкъым зыщрагъэужь унэщІэмрэ къыщэІуахынырэ.

«Пушкин и жыгейм» дек а махуэм къыщыщэрагъэпща гуфІэгъуэ зэхьыхьэр дахэу икІи нэгъуэшхьу екІуэкІащ.

Ящэ псалъэ зрата Атаманенкэ Юрий фІыщІэ хэлъу къыхигъэщащ зыбгъэдэт жыгыжьым и Іэгъуэблагъэр зэлъытІуэхыным, гъэщІэрэщІэным КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Фырэ Руслан къаруушхэр зэрыхилъхьар. Май къалэм щыщ еджакІуэхэм литературэ пшыныхэр абдеж щрагъэкІуэкІ. Мы жыгеижьым, къыззрыщІэкІымкІэ, Пушкин Александр и закъуэкым урыс тхакІуэхэм ящыщу илъэгъуар. Абы бгъэдэтащ Лермонтов Михаил, Толстой Лев сымэ, нэгъуэщІ щІыху цІэрыІуэхэри.

ЗэІущІэм и кІэм хьэщІэ лъапІэхэм храгъэсащ гуфІэгъуэ махуэм ирихьэлІэу абыхэм хуагъэхьэзыра жыгыщІэ щІыкІуэщ. Абы и уэкІэ къулыкъущІэхэр Май къалэм и тхьадэр къыщыгъэльэгъуа краеведческэ музейм яшащ.

Нэжэгужагъэ хэлъу зэгъэзапэща хъуат Май къалэ щауха узынщагъэр щрагъэфІакІуэ-Іэпкъльэпкъым зыщрагъэужь унэщІэмрэ къыщыгъэ.

«Пушкин и жыгейм» дек а махуэм къыщызэрагъэпща гуфІэгъуэ зэхьыхьэр дахэу икІи нэгъуэшхьу екІуэкІащ.

Ящэ псалъэ зрата Атаманенкэ Юрий фІыщІэ хэлъу къыхигъэщащ зыбгъэдэт жыгыжьым и Іэгъуэблагъэр зэлъытІуэхыным, гъэщІэрэщІэным КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Фырэ Руслан къаруушхэр зэрыхилъхьар. Май къалэм щыщ еджакІуэхэм литературэ пшыныхэр абдеж щрагъэкІуэкІ. Мы жыгеижьым, къыззрыщІэкІымкІэ, Пушкин Александр и закъуэкым урыс тхакІуэхэм ящыщу илъэгъуар. Абы бгъэдэтащ Лермонтов Михаил, Толстой Лев сымэ, нэгъуэщІ щІыху цІэрыІуэхэри.

ЗэІущІэм и кІэм хьэщІэ лъапІэхэм храгъэсащ гуфІэгъуэ махуэм ирихьэлІэу абыхэм хуагъэхьэзыра жыгыщІэ щІыкІуэщ. Абы и уэкІэ къулыкъущІэхэр Май къалэм и тхьадэр къыщыгъэльэгъуа краеведческэ музейм яшащ.

Нэжэгужагъэ хэлъу зэгъэзапэща хъуат Май къалэ щауха узынщагъэр щрагъэфІакІуэ-Іэпкъльэпкъым зыщрагъэужь унэщІэмрэ къыщыгъэ.

- Сэ къыззысІыхьтэмкІэ, Май куейм, Май къалэдэхэм зэІущІэгъэкъуэн, я гукъыдэжщ къэЗэтын хуейти, пІалъэ кІэщІым - зы ильэсым - кьриубыдэу спорткомплексыр яухуащ. Абыкіэ фІыщІэшхуэ бгъэдэлъщ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен.

Щэджагъуэ нэхъыбэ хъэщІэхэр Прохладнэ къалэ ирашэхащ. Тэрч-Дзэ къэзакъэ обществэм и унафэщІ-хэм (атаманхэм) яхуэзэн и пэ къульыкъущІэхэр гуапагъэ хэлъу курыт еджапІэ МОУ СОШ №8-м и еджакІуэ цІыкІуэхм Іуагъэщащ, къалэм дэт чристэн члисэм, хьэрычэтыщІэ ныбжьыщІэхэр гъэсэныжькІэ къалэныщ-хуэ зыгъэзащІэу Прохладнэ къалэм дэт «Бизнес-инкубатор» Іуэхущапіэм хьэщІэхэр яшащ. Иужьрейм щекІуэкІащ къэзакъэхэм я нэхъыжьхэмрэ лІыщхьэхэмрэ я зэІущІэр.

Зэхуэсахэр зытепсэльыхьа Іуэхуэгъуэ нэхъыщхьэхэм къызэрагъэпща дзэхэм къулыкъу зэрыщрахьэкІыну пІалъэр (ныбжьыр) уэбзыхуныр, ящыгъыну фащэр гъэбелджылыныр, Урысей Федерацэм и Дзэ къарухэм къулыкъу щащІэну щыІэ хуитыныгъэм тепсэльыхьыныр, нэгъуэщІхэри.

СыхьэтитІым щІигъуКІэ екІуэкІа зэІущІэм и кІэм Беглов Александр журналистхэм къажриІащ:

- Нобэрей зэхуэсым кьриІуэхэмкІэ сэ сыарэзыщ. Я гукъыдэуэхэм дыщІэдэІуащ, къэзакъэ унафэщІхэр ди Іуэху еплъыкІэхэмэ щыдгъэгъэзащ. Дэ дадэлэжьэнукъым къэралым ифІ зезымыхуэхэм. Зызыгуэшыну хущІэкъу къэзакъэ унафэщІхэм яхуэдгъэдэхэнукъым я мурадхэр. Ди жылагъуэм зэгурыІуэныгъэрэ зэхэщІыкІрэ щытепщэн хуейщ икІи къэзакъэри абы хуэлэжьэну дащогугъ.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *трихащ.*

● КъБР-м и Правительствэм

ІУЭХУГЪУЭ КУЭДЫМ ЩЫХОПЛЪЭ

Дыгъэгъазэм и 16-м екІуэкІащ КъБР-м и Правительствэм и зи чэзу зэІущІэ. Абы хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщым и кьлэнэр пІалъэкІэ зыгъэзащІэ Абрэдж Іэдиб, Правительствэм и Унафэщым и къуэдзэ Сэхьурокъуэ Хьэутий, министрэхэр, кьлэхэм, куейхэм я Іэтащхьэхэр. ЗэІущІэм щытепсэльыхьащ республикэм и социально-экономикэ зыужьныныгъэм, егъэджэныгъэм, щэнхабзэм, къэрал мылькумрэ щІымрэ ятеухуа Іуэхугъуэхэм, нэгъуэщІхэм.

АБРЭДЖЫМЗэхуэсыр кьыхэІуиха нэужь, япэу псалъэ иритащ КъБР-м и къэрал мылькур зехьэныкъэ щІы Іуэхуэмкі и министр **Льыдкьлэ Хьэдгуфэлэм.** Министрыр кІэщІу кьэтеуваІащ Іуэхугъуэ зыбжанэм. Абыхэм ящыщІу «2010 гъэм КъБР-м и къэрал мылькур приватизацэ щІыным теухуа программэм», «КъБР-м мэкъумэш ІэнатІэм къыщагъэсэлэп щІыхьэ зетеухуа хабзэм» зэхьэуэкІыныгъэхэр хэлъхьэныр, «КъБР-м и къэрал Іуэхущапіэ «Сокол» турбазэ кьыззэгъэпэщІыным» унафэ тещІыхьыныр, республикэм и мылькуу щыта «Аруан куей типографиер» Аруан муниципальнэ куейм и мылькум хэтэхьэхьэныр, нэгъуэщІхэри. Утыку кьрилъхьа дэтхэнэ Іуэхугъуэми ехьэлІа лэжьыгъэ пыухыкІа зэрырагъэкІуэкІари, Іуэхум хэпльэжьаэм абы хуащІа дагъуэхэри, ирахьэлІа чэнджещэри хабзэхэм щыІэхэльхьажьыр кьыззэральытар жиІащ Льыдкьлэм. Министрым зэпкърыха Іуэхугъуэхэм арэзы тезхуауэ зэІущІэм кьрихьэлІаэр икІи аужьрейуІэ яІэтащ.

Адэжь псалъэ иратащ КъБР-м экономикэ зыужьныныгъэмрэ сатумкІэ и министрым и къуэдзэ **КІэрэфэ Мурат.** Абы кьыззэхуэсахэм я пащхьэ ирилъха проектыр теухуат «Урысей Ипщэ (2008 - 2013 гъэхэр)» федеральнэ программэм кьыщыгъэльэгъуэмрэ ахэр ди щІыпІэм щыгъэзэщІэным тещІыхьа республикэ программэмрэ зэхуэгъэкІуэжьным. Федеральнэ программэм хуэфІуэ республикэ программэр убзыхуэжьным арэзы техьауэ зэІущІэм хэтахэр.

КъБР-м финансхэмкІэ и министр **Бышэн Азрэт** кьыззэхуэсахэр щигъэгъэзащ республикэм и гъэззащІакІуэ ІэнатІэхэм я счётхэм къэралым кьахуиутІыща федеральнэ мылькум щыщ ильэсым и кІэм кьына ахьшхэр зыхуэдизым. Министрым зэрыкІамкІэ, а мылькум щыщу мелуан бжыгъэхэр кьахуэнащ республикэм и министерствэ зыбжанэм. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщІэ, КъБР-м Зэкъошныгъэ хъумэнымкІэ, Егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ, Экономикэ зыужьныныгъэмрэ сатумкІэ и министрствэхэр, нэгъуэщІ къэрал ІэнатІэхэри. Кьамыгъэсэбэныжу кьэна мылькур федеральнэ бюджетым ирагъэхьыжынущ.

КъБР-м лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныныгъэмкІэ и министр **Тюбеев Альберт** тепсэльыхьащ республикэм мылькум ильэсыкІэ 2010 гъэм зыдэпыкъунухэмрэ а Іуэхум текІуэдэну мылькур зыхуэдизымрэ. Псори зэхэту республикэ бюджетым щыщ мылькуиІэ зызыщагъэжьэунэхэр щыкуу 14 мэхъу. Аха щІэльэІуа мылькур трагъэкІуэдэнущ я бынхэм я узынщагъэр зэтегъэувэжьным, я псэупІэхэр зэгъэпэщыжьным е унэ кьэщэхуным, нэгъуэщІхэм. Іуэхум хухахащ сом мин 917-рэ. Министрым кьыхихьыжар Правительствэм хэтхэм даІыгъащ икІи абы хуэгъэпса унафэ кьащтащ.

Сэхэурокъуэ Хьэутий зэІущІэм кьэкІуэлІаэм кІэщІу яхутепсэльыхьыжащ щэкІуэгъэцІэм и 12 -14-хэм НАлшык кьыщІэзрагъэпэщІуэу щыта «Мамырыгъэ. ЗэгурыІуэныгъэ. Зэкъуэтэныныгъэ» IV Урысейпсо телефестивалыр зэрекІуэкІамрэ абы кърикІуаэхэмрэ. Апхуэдэу КъБР-м и военком **Харламов Евгений**Правительствэм хэтхэм яжриІащ бжьыхьэ дзэ едэжьгуэр зэрекІуэкІыным ныкъуэгъэныгъэ куэд зэрыхьэлыр, абыкІэ республикэм тель планыр гъэзэщІа зэрымыхьыр. КъБР-м щІалэгъуалэм я Іуэхуэхэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлажьэныжьмкІэ и министрым и кьалэнэр зыгъэзащІэ **Пащты Борис** псалъэ щратым, жиІащ ипэкІэ зэхубыхуауэ щыта «КъБР-м щыІэ дин зэгухьэныгъэхэм 2007 - 2010 гъэхэм ядэлэжьэныгъэ Іуэхуауэ» республикэ программэм адэкІи кьыпыщІэн зэрыхуейр. Пащтым и псалъэр диныгъэ Абрэдж Іэдиб икІи жиІащ мыхьэнэшхуэ зиІэ а унэтІыныгъэм хуэхах мылькури нэхъыбэ зэрырагъэкІуэкІар.

Правительствэм и зэІущІэм кьыщІэтащ нэгъуэщІ Іуэхуэхэр, дэтхэнэми текуэда унафэ щхьэхуэхуэр. Апхуэдэу щхьэхуэгъуэ хэхакІэ кьаруу имыІэжу кьальытащ ильэс зэхуэмыдэхэм Правительствэм кьищтащу я щхьэхуэхуэр. Правительствэм хэтхэр КъБР-м и зэхьэгъэжьыр судышІэхэм я Іэмкьыгъэр зэтеубгъэныжькІэ ІэнатІэм и унафэщІ **Мэшыкьуэ Хьэчим** гуапэу екІуэхьэуащ «УФ-м и судыщІэ ІэнатІэм щиІэ фІыщІэхэм папщІэ» медалым и 2-нэ нагъыщІэр кьызэрыуагъэфэщам папщІэ.

ПІэжьыгъэм и кІэухьэу, Абрэджым кьыззэхуэсахэм яригъэлІыхуащ КъБР-м мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министрым и къуэдзэу ягъэува **Кьужьуэ Кьазбэч Валерэ и къуэмрэ** КъБР-м транспортымрэ Іуэгу хозяйствэмкІэ и министрым и къуэдзэ ящІа**Дышэкі Аслъэн Заурбэч и къуэмрэ.** Псори абыхэм ехьэхьэуащ дзыхь кьыхуащІа лэжьыгъэхэм Іэжьжь хуэхьуну.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

БОБРУЙСК ДЭТ БИБЛИОТЕКЭМ ХУАЩІА ТЫГЪЭ

Щоджэнцыкіу Алий къыззрадъхурэ ильэси 110-рэ зэрырикъуар теухуауэ екІуэкІа дауэдащцэм хэтын папщІэ Бобруйск къалэм (Белоруссие) къыкІа хьэщІэхэм яІущащ КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Фырэ Руслан. Абы ди Іуэхущапіэ къэралым и лЫкІуэхэм ефІыщІэ яхуищІащ адыгэ литературэм и классик. Хэку зауэшхуэм и пъэхъэнэм Бобруйск къалэм и Іуэхущапіэм щыІа концлагерым нкІуэда ди усакІуэшхуэм и фэеплъыр зэрахьэмэм папщІэ.

БЕЛОРУССИЕМ и Ветеранхэм я зэгухьэныгъэм и Бобруйск къалэ къудамэм и унафэщІ Малиновэ Галинэ кьыхигъэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрым хьэщІагъэшхуэ зэрыщрахар икІи Налшыкрэ Бобруйскрэ я зэныбжьэгъуэм адэкІи пащэну зэрыщыгугъыр.

Щоджэнцыкіу Алий и цІэр зэрихьэу Бобруйск къалэм дэт библиотекэ №7-м и унафэщІ Чернявская Татьянэ КъБР-м и Президентым къыбгъэдэкІыу Фырэ Руслан ноутбук тыгъэ хуищІащ икІи жиІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и библиотекэхэм компьютерхэр къыщагъэсэбэну зэрыхьэрэр.

КъБР-м и Президентымрэ и Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущапіэ.

ИНТЕРНЕТ ДЖЭГУПІЭР ЗЭХУАЩІ

ҚОРРУПЦЭ Іуэхуэхэмкі хъыбар зэрагъащІэ ІэнатІэу КъБР-м и Президентым и дежь щыІэм къыІущащІэ Нартгъалэ и бэзэр дыхьэпІэм деж хабзэм къемызэгъыу ахъшэ джэгупІэ зэрыщагъэлажьэкІэ къатхар: «Дэ а Іуэхущапіэр зэхуэдгъэІыжьыну дыныволъэІу, сыту жыпІэмэ ди сабийхэр абы щІоКІуэд. Милицэм сыт хуэдизрэ дымытхъухьауэрэ, зыри къыкІакъым».

Республикэм и Іэтащхьэм зэрыхуигъэшуэм ипкъ иткІэ, Къэрал кІуэцІ ІуэхуэхэмкІэ министерствэу КъБР-м щыІэм а хъыбарым и пэжыпІэр зэхэригъэкІащ ящІыпІэ зэхэтащ ІэнатІэ зэрыщыгъэныгъэм и Бобруйск къалэ къудамэм и унафэщІ Малиновэ Галинэ кьыхигъэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрым хьэщІагъэшхуэ зэрыщрахар икІи Налшыкрэ Бобруйскрэ я зэныбжьэгъуэм адэкІи пащэну зэрыщыгугъыр.

Щоджэнцыкіу Алий и цІэр зэрихьэу Бобруйск къалэм дэт библиотекэ №7-м и унафэщІ Чернявская Татьянэ КъБР-м и Президентым къыбгъэдэкІыу Фырэ Руслан ноутбук тыгъэ хуищІащ икІи жиІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и библиотекэхэм компьютерхэр къыщагъэсэбэну зэрыхьэрэр.

КъБР-м и Президентымрэ и Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущапіэ.

● «Адыгэ псалъэр» къыхьзох

ЗЫПЭСЩІЫН ЩЫМЫІЭ

«Адыгэ псалъэ» газетыр ильэсым 250-рэ къыдокІ. Ахуэдэз дыдэрэ фІыгъуэ, гуфІэгъуэ, зэрэжэгъуэ, насып къыхуокІуэ ди лъэпкъ газетыр зыІэрыхьэ дэтхэнэ унагъуэми. А ды «Адыгэ псалъэм» и закъуэ къыбгъэдэкІыу зы ильэсым хуэзэу ар, дауи, машІэкъым. НтІэ, фІыщІэ мыкъуэжьыр зэуфащэхэрэ мыхьэнэ иныдыдэ зиІэ а Іуэхущхэм псэемыблэжьу пэрыт редакцэм и лжьакІуэ гупым?! Ар дэ къытхуопсэ гуапагъэ, щабэагъэ, псэ хьэлэлагъ икІэ. Би фІэщ мэхъу дэтхэнэ щІэжьыкІакІэми зэрыдыхихыІэр ди адыгэ газет закъуэр зи Іэдакъэ къыщІэкІ журналистхэм кьапкърыкІ гуащІэ мыкІуэщІыр. Дауи, газетыр зыщІхэм ельытащ абы и фІагъыр зыхуэдэнур. ИкІи егъэлея зыхункъым «ди лъэпкъ газетыр зихуэдэ щымыІэщ» жыпІэкІи.

ПСЫНЩІЭУЗызыхьэуэ дунейм дожьэрэкІ «Адыгэ псалъэр». Абы и ефІэкІуэныгъэр щІэзыгъэхуаджэр редакцэм ерыщІэдзэнуть адыгэгъэ инырц. Мы Іуэхущапіэм и тхьамадэ Хьэфіыщіэ Мухьэмэд адыгэ лъэпкъым и пщІэр зыІэт цІыкІэ щыпкъэщ. Адыгэгу нэс зэрыбгъэдэлъыр нэрыпльагъу кьеущІ дунеижьым щикІуэжьа ди лъэпкъэгъуэгу зэрыгъэуІуэжьу зэрыкъуэщІэкъым. А Іуэхугъуэм зэрыгъэуІуэну зэрыщІэкІ. Ар ди лъэпкъэгъуэгу гупсэм и хьыбарым и пэжыпІэр зэхэригъэкІащ ящІыпІэ зэхэтащ лъэпкъ зэхэгъэжьым и сыт хуэдэ теплъэри гъэкІуэдыным теухуа Дунейпсо конвенцэр. Абы лэжьэн щиндащ 1969 гъэм щыщыІэм и 4-м.

◆ 737 гъэм Хъан Батый Рязань игъэсауэ щытащ.

◆ Нью-Йорк щыІэхэтынущ Сабийм и хуитыныгъэхэмкІэ конвенцэр гъэзэщІэным хэт къэралхэм я XIII зэІущІэ.

◆ 1944 гъэм партым и обкомым унафэ кьащтащ Дзэпымкъуэ, Куба, Налшык, Шэджэм, Прималкэ, Урожайнэ, Лэскэн куейхэм я раион газет къыдэгъэкІыным теухуауэ.

◆ Дунейм и щытыкІэнур: «mtelecnovosti.ru» сайтым къызэритымкІэ, нобэ Налшык уэфІу щытынущ, махуэм хуаБэр градуси 8-м, жэщым - зы градусым нэсынущ.

ПІэнэтэр зыхьэзэгъэр **ГЪУЩІО Зарифи.**

ЩІЫХУЩІАПІЭР ЗЭРАДЖАЛИЙ-М ИЗХЬЭР ИЖЬ ЩЫКІУКЪЫМ, А АКЦЭХЭМ Я ПРОЦЕНТ 20-Р ДОЛЛАР МЕДАРЭ 1,4-РЭ И ЗАСЭН. АХУЭДИЗ ЗАКЪУЭР АКЦЭХЭМ ЩІЫТЫНЫМ ЗЭРАДЖАЛИЙ» ОАО-Р ПЪЛЪЭМЭ, ЩІЫГЪЭНЭР КЪЫЩІЭХЬ ГЪЭКІ Іуэхущапіэмэ щхьэгъэкІ Іуэхущапіэмэ щІэтынымкІэ ЗЭРАДЖАЛИЙ-М И ЗЭІУЩІАПІЭ

Іуэхущапіэр «Ураджалий»-м изхьэр ижь щыкІукъым, а акцэхэм я процент 20-р доллар медарэ 1,4-рэ и засэн. Ахуэдиз закъуэр акцэхэм щІэтынымкІэ зэраджалий» ОАО-р пъльэмэ, щыгъэнэр къыщІэхьГ Іуэхущапіэмэ щхьэгъэкІ Іуэхущапіэмэ щІэтынымкІэ зэраджалий» акционер обществэм дыгъуэ зезыгъэкІ «Сильвинит» акционер обществэм и акцэхэм щыщу процент 20-р, «Сильвинит» акционер обществэм и акцэхэм щыщ

Кавказ Ищхъэрэ Федеральнэ щIыпатъэм и спорт ведомствэхэм я унафэщIхэм, тренерхэм, спортсменхэм я зэIущIэм хэтахэм УФ-м и цIыхухэм, жылагъуэ-политикэ, дин, щIалэгъуалэ, спорт зэщIэхъеныгъэхэм, цIыхубз хъыбарегъащIэ Iуэхущ1ап1эхэм, хабзэкъуэм Iэнатlэхэм

ЗЭРЫЗЫХУАГЪАЗЭР

Дэ, Кавказ Ищхъэрэ Федеральнэ щIыпатъэм физкультурэмрэ спортымрэ зыщегъэжьыныкIэ зэIущIэм хэтахэр, Урысей Федерацэм и субъектэ Кавказ Ищхъэрэ Федеральнэ щIыпатъэм щIалэгъуалэ я гъэзэщIакIуэ властым и лIыкIуэхэр, Кавказ Ищхъэрэм и спорт ведомствохэм я унафэщIхэр, тренерхэр, спортсменхэр, икъуакIэ дытогузэвыхь экстремист, националист зэгухьанысIуэ щIхьэхуэхэр къэралым щыщыбIэ жылагъуэ-политикэ щытыкIэмрэ пъэпкъхэм я зэ хущытыкIэмрэ зэIагъэкIэну зэрыхущIэкъум.

Дэ щхьэхуэу жыдоIэ Урысей Федерацэм и цIыхухэр къызыхэкIа щIалэгъуалэ, щIыпIэ динкIэ зэщIыну зэрыхущIэкъур къызэремызэгъыр, Терроризмэм, экстремизмэм, национализмэм я хэкIыпIэхэр зэпыщIащ икIи ахэр, псом ямэху, зыхуэунэтIар Урысей къэралгъуэм и пIалькIэр щIэуднырщ, лъэпкъ куэд зэрыс дри къэралым лъэпкъ ззныкъуэкъуэхэр щызэщIэгъэлъэпырыщ.

Къэхъуа Iуэху мыщхьэпэхэм я зэран зэкIахэм дэ дахуогузавэ икIи хабзэхъумэ органхэр къуждоджэ а щIэпхъаджагъэ хэр нэфI-неи хэмытыу икIэщIыпIкIэ зэхагъэкIыну.

Дэ къыдоIытэ Урысей Федерацэм и цIыхухэм я гъащIэмрэ я узынщагъэмрэ егуэзэну хущIэкъухэр, ахэр лъэпкъкIэ зыщыщыкIэ яIыгъ динымрэ емыльитауэ, яхуэфащэ жэуапым ешэлIэн хуейуэ. Ди къэралым и цIыхухэм щыпсэун щIыпIэ кIыхьахьныкIэ, зыхуэфи кIуэнымкIэ яIэ хуитыныгъэхэр къыхэпхыдыну хущIэкъухэр, абыхъм сыт хуэдэ тегъэщIапIэ ящIми, псом хуэмыдэу, апхуэдэ щхьэусыгъуэу цIыхухэр лъэпкъкIэ зыщыщыкIэ яIыгъ динымрэ зыгъэзывэ, законым кьемызэгъ къяншагъэшхуэ зыпэжьажьэм хаб жэу, хуэфащэ тезыр ирагъэхьын хуейщ.

Щэч кьытетхэркъым щIалэгъуалэм, псом ящэу спортсменхэм ящыщу зэрымыщIэкIэ Москва, Санкт-Петербург, Дон Iус Ростов кьалэхэм кьыщыхьуа Iуэхуэхэм хэхуахэм, дяпэкIэ тэмакъкIыхьагъ кьыхэрагъэпъэгъэнэу, зэныбжьыгъуэгъэм, зэгъынэгъуэным, спор т Iэнатlэм щызэхьэзэхуэным теухуауэ спорт залхэмрэ зыгъэсапIэхэмрэ щагъуэта зэхэщIыкI нэсыр зэрафIэмыкIуэдыным.

Ди лъахэгъуэр, псом хуэмыдэу щхьэусыгъуэу зэмылIэужьыгъуэхэм кьыхэкIыу щагъэхуа щIыпIэхэм е щIипсэуа щIыпIэхэм икIахэр, дэ кьыхуодоIэ езыхэр щIыпсэу икIи щылажьэ щIыпIэхэм ящыщ я щэнхабзэм, зэкъощIыкIым, зэхэтыкIэм зыдрагъэкIуну.

Цыхубз хъыбарегъащIэ Iэнатlэхэм хэхуэу гу лъедгъэтну дыхуейщ лъэпкъ, дин зэныкъэжьхуэр зэщIэзыгъапIэ, ди къэралым и конституцI лъабжьэр щIэзыгъэхуэр утыку кьиплъыкIэ зэрымыкIуным.

Хабзэхъумэ Iэнатlэ псомкI я дежкIэ фIэкIыпIэ зимыIэ Iуэхуу кьыдоIытэ пресс-Iуэхущ1ап1эхэм кьат хъыбарэхэм, лэжьакIуэхэм я интервьюхэм хэту щIэпхъаджагъэ ялэжьауэ щэч зыхуащIхэм я гугъу щащIкIэ, апхуэдэ цIыхухэр кьызыхэкIа лъэпкъыр, зыщыщ щIыпIэр, зэрыт диныр япэ ирамыгъэщыныр.

Ди хэкуэгъу лъапIэхэ! Iуэхуэ куэд зэрыс, дин куэд щыIэзэрахъэ ди къэралым щыпсэухэм, ди Хэку иным щыIэ жылагъуэ-политикэ, дин, щIалэгъуалэ, спорт зэщIэжьеныгъэхэм дэ зыфхуодоIаэзэ ди жылагъуэм зэныкъэкъу кьыхэзыпIхьэну хущIэкъу къарухэр кьызэтеГъуэгъуэ ф1ыпэщIэувэну ф1ыкыыхуедджэу.

ЕсэнтIыгу къалэ,
2010 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м.

Утыкум итщ филологие щIэныгъэхэм я доктор Тlымыжь Хьэмыщэ.

ЩоджэнцIыкIу Алий къызэрадахьну къэралым и 110-рэ зэрырикъуам теухуа щIыналъэ конференц щекIуэкIащ Гуманитар къахутэныгъэхэмкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр институтым.

ЩIэныгъэлIхэм я псалъэ

АР ИРИГЪЭКIУЭКIАЩ адыгэ къудамэм и унафэщI, филологие щIэныгъэхэм я доктор **Тlымыжь Хьэмыщэ.**

Абы япэу псалъэ иритащ ЩоджэнцIыкIу Алий и цIэр зезыхъэ псапащIэ фондым и унафэщI, филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор **ХьэкIуащэ Андрей.** Ар тепсэлъыхьащ адыгэ литературэр зэфIэувэным ЩоджэнцIыкIум и фIыщIэу хэлъыр зыхуэдэм. Абы и псалъэм кьыхихащ Алий куэд зэрыхуэзэфIэкIар. Ар жанр нэхъыщхьэхэм, уснатъэм и ухуэкIэм зэрелэжьар. ЯпэIуэкIэ апхуэдэ Iуэхум яужь итащ Нэгумэ Шорэ, ПащIэ Бэчэрыкъуэ, нэгъуэщIхэри, ауэ Алий хуэзэфIэкIэр абыхъэ я кIэлъ кьыдэкIуэ.

Ахэр нэхъ щIэныгъэншэу аракъым абы кьикIыр. Алий и тхыгъэхэр зызыужьа нэгъуэщIыбзэхэм ириIыятащ, абыхъэм фIагъыу яхэлъыр ди бзэм зэрыритхьанымкIэ яужь иту. Ар псоми щыналъэ 63-м ахэр щымащIэщ - цIыку мелуан кьэс банкомату 400 - 700-рэ яхуэзэу аращ. Кавказ Ищхъэрэм я бжыгъэр щынэхъ мащIэжщ - цIыку зы мелуаным тIыкIуэ 300 ирикъуркъым. Кьэбэрдей-Балькъэр Республикэр кьапщтэмэ, мыбы псоми банкомату 170-рэ щылажьэу араща, абыхъэм я нэхъыбапIэр ресурсхэм я къэрыгъэ щыIэщ. Ди республикэм и цIыкухэм я Iыхьэ планэм банк картэхэр яIэщ (Урысейм тепщIыхьмэ, цIыку мин кьэс банк картэу 905-рэ яхуоэз).

- Пластик картэхэм я бжыгъэм хэгъэхъуэныр Iэрымылъхьэу ят ахьшэр нэхъыбэ щIыныкIэ сэбэп мэхъу, ауэ банкоматхэм щIэгъэхъуэгъэ ящыныкIэ зыным хуэгъэзауэ кьагъэсэбэпыр мащIэщ, я нэхъыбапIэр кьыхэзрагъэсэбэпыр ахьшэ Iэрылъхьэ кьыхахьын папщIэкIэщ. Абы кьыхэкIыу ахьшэ кьыщыхьэ банкоматхэм зебгъэубгъуну сэбэныначъэ хуэ пылькъым, сыту жыпIэмэ, пластик картэхэр кьэзыгъэсэбэпхэм улахуэр кьаязэрыкъуэкIуэ Iэрылъхьэ кьыхахьэ ящ1ар икIи ахьшэ ахьшэхуэр аргуэру кьагъэсэбэпу щIадзэж. Уасэхэр Iэрымылъхьэу зыным зедгъэужьын папщIэ, дэ нэхъыбэ тущIэн хуейщ а мурадымкIэ кьагъэсэбэн терминалхэр.

КьБР-м и идкьыпсту апхуэдэу терминалу щыIэр зэрыхьэр 147-рэщ, нэгъуэщIу жыпIэмэ, зы терминалыр щIыкIу мин 6-м нэблагъэм кьагъэсэбэп. «Пластик картэ зиIэхэм я нэхъыбапIэм щыщхьэм ахэр хьэпшыпхэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я уасэкIэ ятыпIэ папщIэ кьагъэсэбэп зэрыхьунур. Абы кьыхэкIыу ахьшэр Iэрымылъхьэу республикэм зэрыщызрагъакIуэм арэзы укъищIыркъым», - зэкъыщIэгъу хуэщ банкирхэр.

КьБР-м и Лъэпкъ банкым и тхьэмадэ Тlымыжьэ Анатолий зэIущIэм хэтахэр щыгуфIэу яIущ Банк советым и унафэзр 2010 гъэм гъэ ззэщIа зэрыхьуам икIи 2011 гъэм илажьину Iу зхуэзэм зэIущIэм хэтхэр тригъэзэпсэлъыхьащ.

ТОЛАСОВЭ Екатеринэ,
КьБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1ап1эм и лэжьакIуэ.

● Зэ1ущIэхэр

ВАСИЛЬЕВ Сергей:
Къуаншэхэм жэуап яхьынщ

ЗэгъэтIылъкIэ зимыIэ къалэнхэр зэфIэхыным и лэжьыгъэр хуэунэтIами, къэрал кIуэцI IуэхуэхэмкIэ министру КьБР-м щыIэ милицэм и полковник Васильев Сергей къуалыкъум ирпыту хэкIуэда я гъэжьуэхэм я унагъуэхэм яIуоIэ.

КьБР-м щыIэ УВД-м Уголовнэ къэлыхьуэныгъэмкIэ и управленэм и унафэщI, милицэм и полковник Шукай Зуберэ ГИБДД-м и ДПС-м и полкым и лэжьакIуэ милицэм и лейтенант Дзыгъуэ Зауррэ фызабэу къэна я щхьэгъусэхэр республикэм щыщыIэ щытыкIэм теухуа я гупсысэхэмкIэ Iэнатlэм и унафэщIым дэгуэшащ. «Уи къулыкъум упрыуващ зэман гугъуэ. Уэ дыпщогугъ икIи лэжьыгъэм екъулIэныгъэхэр ущиIэну, - хьакъагъащ абыхъэм.

Хэкуэда и щхьэгъусэм и фэеплъыр щыIэздыжьну тхыдэм къыхэнэн, абы къэралым и дамыгъэ нэхъыщхьэр къыхагъэфэщэн щхьэкIэ министрым зыхунагъэщащ сабий ныкъуэдыкъутI зыпI Шукай Жаннэ. Сыт и лъэныкъуэкIи зэрыдзэпыкьунур, а лъэIур, нэгъуэщI гугъуехьэхэр зэфIэхэныкIэ хуэзэфIэкI кьызэримыгъэнэнур жиIащ Васильевым.

Дзыгъуэ ФатIимэ и пхъур Мэзкъу дэт Управленэмкl къэрал институтым щIэтIысхьэн папщIэ, Iуэхуэр зэфIихьыну министрым зыхуфащэ Iэнатlэм къалэн щищIащ.

Зэращымыгъупщэм, я гулыитым папщIэ Шукай Жаннэрэ Дзыгъуэ ФатIимэрэ КьБР-м щыIэ МВД-м и унафэщIхэм, лэжьакIуэхэм ф1ыщIэ Хуащ.

ХэкIуэдахэм я хахуагъэмрэ лIыгъэмрэ щытепсэлъыхьым, Васильев Сергей Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэуэхэм я щынагъуэншагъэм хабзэхъуэ Iэнатlэм я кьаруур зэрырахъэлIэнур, республикэм и щыхъэр зыукIаэм жэуап яхьынкIэ къуэфIэкI псори зэралажьынур кьыхихэщащ.

Къэралыкъуэ Iуэхуэхэмкl министерствэм и пресс-Iуэхущ1ап1эм щыгуэзэ дызэрищIамкI, министрым и мурадщ хэкIуэда милиционер псоми я унагъуэхэм яIущIэну.

УАРДЭ Женя.

Нэхъ мащIэ хъуакъым

Къэрал кIуэцI Iуэхуэхэмкl министерствэ КьБР-м щыIэм Следствэмкl и управленэр ильэсыр кьызэрихьэрэ уголовнэ Iуэхуэ инин 6-м щIигъуэ хэлIащ. Абыхъэм я процент 65-р дыгъуэным, хьэщIэным, теуэным теухуахэрщ, уголовнэ Iуэху 1100-рэ и кIэм нагъэсри, сущэн щIалъхьащ.

КьБР-м щыIэ МВД-м щыIэхэта зэIущIэм апхуэдэ бжыгъэхэр кьыщыхьащ Следствэмкl управленэм и унафэщI юстициэм и подполковник **Мэрэей Ренат.** Апхуэдэу я Iэнатlэхэм я лэжьыгъэм кьрикIуахэм тепсэлъыхьащ КьБР-м щыIэ МВД-м Следствэмкl и управленэм следствэмкIэ и Iэнатlэм и унафэщIым и кIуэ-дзэ юстициэм и полковник **Щэрдан Борис**, СУ-м и следствэмкIэ и кьудамэ щхьэхуэм и унафэщIым и кьуэдзэ юстициэм и майор **Бжэныкl Беслъэн** сымэ.

Республикэм щыщыIэ щытыкIэм и гугъу щIащIым, Мэрэейм кьыхихIэщащ Iэщэмрэ абы и Iэмэпсымэхэммрэ, наркотикхэр хабзэншагъэкIэ зегъэкIуэнкIэ нэхъ зыгъэпIейтейхэм ящыщу кьыхэзрынэжыр. Управленэр Iэщэм теуэхуа уголовнэ Iуэху 400-м елэжьаIащ. Наркотикхэм пыщIа щIэпхъаджагъэ 900 зэхигъэкIащ. И кIэм нагъэса уголовнэ Iуэхуэхэм я процент 96-р судым ирагъэхьащ. Ар я лэжьыгъэм щалэ ехьуIэныгъэм и щыкIэ щIэзыгъэ, нэхъри егъэфIэкIуэным тезыгъэгушхуэщ.

Iуэхуэр зэрызэхагъэкIым и фIагъым и мызакъуэу, апхуэдэ гулыитэ хуащI щыкIуэм зыкъызэрыкъуэрыкIуэм щыхьэпльэкIи. Ильэсыр кьызэрихьэрэ кьаIэрыхьа лъэIуэху 150-р нэсу щIапщытыкIащ.

Ренат зэрыжиIамкIэ, я нэIэ нэхъ зытетхэм ящыщыр коррупцэм ехьэлIа Iуэхуэр. Зыхэпльа экономикэ щIэпхъаджагъэ 450-м щыщу 85-р Iулъхъэ тын-кьеIыхьм теуэхуащ. А уголовнэ Iуэхуэхэм я зэхуэдитIыр я кIэм нагъэсри, судым ирагъэхьащ.

Балигъ мыхьуахэм щIэпхъаджагъэ ялэжьым хэхъуащ икIи мы гъэм уголовнэ Iуэхуи 164-рэ кьаIэтащ. Мэрэей Ренат зэрыжиIамкIэ, ар кьэзыщэр балигъхэм я нэIэм мыбжьыщIэхэр зэрыщIэмытырщ.

Адэжь псалъэмакъым кьыпыщща Щэрдан Борис зэрыжиIамкIэ, щIэпхъаджагъэ хэхъльэм теуха уголовнэ Iуэхуэхэ зэхагъэкIыу судым ирагъэхьахэм кьаша хэщIныгъэр сом мелуан 99-р мэхъу.

Цыху 67-рэ зэрыгъэжьауанщэ уголовнэ Iуэху 50-м яхэтщ Iулъхъэ къызэрыIахам теухуауэ 2. Цыхухэм, къэралым сом мелуан 80-м щIигъу зэхьыныкъэ зэрыратам теухуа уголовнэ Iуэхуэр судым Iэрагъэхьащ. Сыдм и пащтхьэм кьихутащ унагъуитIым едыгъуэхэри. Я1эм сом мелуани 2,8-рэ, етIуанэм сом мелуани 5 и уасэ мыльку зыIэрагъэхьащ.

- Налог щIэпхъаджагъэхэм ятеухуа уголовнэ Iуэху 32-рэ и кIэм нэдгъэсэти, 16-р прокурорым еттащ. Абыхъэм кьарикIуа хэщIныгъэр сом мелуан 20-м щIегъу, - жиIащ БжэныкIэ Беслъэн. - Апхуэдэщ, кьапщтэмэ, и кьуэшыр кьыгъэсэбэпу зэрыхьэтыщIэ лэжьыгъэ кьызэрыгъэпщащ республикэм и муниципальнэ куейхэм ящыщ зым и щIыпIэ администрацэм и унафэщIым и кьуэдзэм теуухуар. Нужьрейр фермер хозяйствэм и унафэщIу ятхат. А тIур ягъэхьанщэ налог зэрамытам, фермерхэм защIэгъэкьуэным теухуауэ кьэралым кьиутыпща субсидиехэр зэрызыкIащащуам кьых экIыу.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

Iэрымылъхьэу зэрагъакIуэ ахъщэр нэхъыбэ щIын

Урысейм и Банк нэхъыщхьэм КьБР-м щыIэ и Лъэпкъ банкым и тхьэмадэ, республикэм и Лъэпкъ банк советым и тхьэмадэм и кIуэ зэдэ Тlхьэмокъуэ Анат олий иджыблагъэ иригъэкIуэкIащ КьБР-м и Лъэпкъ банк советым и зэIущI. Ар теухуауэ щытащ бизнесым щыщIэ, республикэм ахъщэр зэрыщыщрагъакIуэм зегъэужьным. Ахъщэзэу зIущIэм щыхьэпльэкIащ щыщIэ лъэпкъ ильэсым зэрыщIэтIысыжьа зэфIагъэкIахэмрэ 2011 гъэм кьапэщыт кьалэнхэмрэ.

КьБР-м ЭКОНОМИКЭ зыужьынымкIэмрэ сатумкIэ и министр Мусуков Алий ирагъэтIысхьащ «Къэрыкъут Iуэху цIыкIумрэ курытымрэ зегъэужьынымэ теухуауэ» Федеральнэ законыр ди республикэм ягъэзащIэ зэрыщIыхьэм. Абы кьыхигъэщIыкIэ, Iуэхуэр ящыщ цIыкIу финансэхмкIэ зыщIэгъэкъуэным хуэунэтIа Iэмал нэхъыфI дыдэхэм ящыщ КьБР-м зэрыщIэзэтеувар. «Къэбэрдей-Балькъэрыр зэпеуэхэм щытекIуа студентхэм я бизнес мурадхэр ягъэзэщIэн папщIэ ахъщэ щрату щыхуежьа япэ республикэщ. Иужьрей ильэсищым кьриубыдэу апхуэдэ проект 42-рэ ягъэзэщIэн папщIэ, сом мелуан 19,6-рэ хухахащ. Дызэрыт ильэсым кьриубыдэу псори зэхэту сом мелуан 12,5-рэ хьу грант 41-рэ ягъэбеджьыныщ». Хьэрычэт Iуэхум хьихьагъащIэхэм апхуэдэу хуащIыныжьхэм кьыщыхуа мыльку нэхъыщхьэхэм я уасэм, лизингкIэ ятыжьын уеиным щыщ Iыхьэ. А псоми кьадэкIуэу, къэгъэльэгъэ ин хуеиным Iуэхущ1ап1эщIэхэр электроэнергиэ зэрыщащIэм папщIэ трагъэкIуэдэ» ахъшэм и процент 70-р хьэрычэтыщIэ ныбжьыщIэхэм щыхуащIыныжьыкIэ КьБР-м ф1экI нэгъуэщI щIыпIэ зэрыщIымыIэр.

Мусуков Алий зэрыжиIамкIэ, республикэм инновацэ проектхэр щызыгъэзэжьхэм ядэIэпыкъуну щыщIадзащ.

Мусуков Алий къигъэльэгъуащ унафэщI къабардиякIуэхэр гъэхьэзырыныжьмкIэ программэм я хэтыкIуэ щIыпIэ зэрыщIэтIысхьа хэкIуэдахэм я унагъуэхэр Iуэхум хьихьыу щIыхьэр щIыхьэр нэгъуэщI къэралхэм я бизнес еджапIэ нэхъыфI дыдэхэм зыгъакIуэ Къэбэрдей-Балькъэрым ямэпсы, нэгъуэщI субъект Урысейм зэрыщыщымIэр.

Урысейм и Хьэмапэ банкым и Iуэхущ1ап1эу республикэм щыщIэ и унафэщI Урыс Хьэмидбийрэ «Налшык» банкым и правленэм и тхьэмадэ Эндреев Борисрэ тепсэлъыхьащ ахъшэр Iэрымылъхьэу зегъэкIуэным КьБР-м зэрыщыщымкIэ.

Урысейр зэрыщыту кьапщтэмэ, абы исхэм ящыщу цIыку 1 мелуан кьэс банкомату 685-рэ яхуоэз. УФ-м и щыналъэ 63-м ахэр щымащIэщ - цIыку мелуан кьэс банкомату 400 - 700-рэ яхуэзэу аращ. Кавказ Ищхъэрэм я бжыгъэр щынэхъ мащIэжщ - цIыку зы мелуаным тIыкIуэ 300 ирикъуркъым. Кьэбэрдей-Балькъэр Республикэр кьапщтэмэ, мыбы псори банкомату 170-рэ щылажьэу араща, абыхъэм я нэхъыбапIэр ресурсхэм я къэрыгъэ щыIэщ. Ди республикэм и цIыкухэм я Iыхьэ планэм банк картэхэр яIэщ (Урысейм тепщIыхьмэ, цIыку мин кьэс банк картэу 905-рэ яхуоэз).

- Пластик картэхэм я бжыгъэм хэгъэхъуэныр Iэрымылъхьэу ят ахьшэр нэхъыбэ щIыныкIэ сэбэп мэхъу, ауэ банкоматхэм щIэгъэхъуэгъэ ящыныкIэ зыным хуэгъэзауэ кьагъэсэбэпыр мащIэщ, я нэхъыбапIэр кьыхэзрагъэсэбэпыр ахьшэ Iэрылъхьэ кьыхахьын папщIэкIэщ. Абы кьыхэкIыу ахьшэ кьыщыхьэ банкоматхэм зебгъэубгъуну сэбэныначъэ хуэ пылькъым, сыту жыпIэмэ, пластик картэхэр кьэзыгъэсэбэпхэм улахуэр кьаязэрыкъуэкIуэ Iэрылъхьэ кьыхахьэ ящ1ар икIи ахьшэ ахьшэхуэр аргуэру кьагъэсэбэпу щIадзэж. Уасэхэр Iэрымылъхьэу зыным зедгъэужьын папщIэ, дэ нэхъыбэ тущIэн хуейщ а мурадымкIэ кьагъэсэбэн терминалхэр.

КьБР-м и идкьыпсту апхуэдэу терминалу щыIэр зэрыхьэр 147-рэщ, нэгъуэщIу жыпIэмэ, зы терминалыр щIыкIу мин 6-м нэблагъэм кьагъэсэбэп. «Пластик картэ зиIэхэм я нэхъыбапIэм щыщхьэм ахэр хьэпшыпхэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я уасэкIэ ятыпIэ папщIэ кьагъэсэбэп зэрыхьунур. Абы кьыхэкIыу ахьшэр Iэрымылъхьэу республикэм зэрыщызрагъакIуэм арэзы укъищIыркъым», - зэкъыщIэгъу хуэщ банкирхэр.

КьБР-м и Лъэпкъ банкым и тхьэмадэ Тlымыжьэ Анатолий зэIущIэм хэтахэр щыгуфIэу яIущ Банк советым и унафэзр 2010 гъэм гъэ ззэщIа зэрыхьуам икIи 2011 гъэм илажьину Iу зхуэзэм зэIущIэм хэтхэр тригъэзэпсэлъыхьащ.

ТОЛАСОВЭ Екатеринэ,
КьБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1ап1эм и лэжьакIуэ.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Къуэщ1ысокъуэ Нурхьэлий и гъащIэ купщIафIэр

● Фэеплъ

Фыуэ щIыхуа, пщIэ зыхуэпщIа цIыхум и гугъу щIыну, утепсэлъыхьыну икIи гугъуэ, икIи тынщ. ЩIэгугъур а цIыхум хужьпIэну узыхуей псом нэхъыщхьэр къыхэхыгъуей мэхъури аращ. ЩIэтынщыр гугъу удемыхьу абы хуэгъэза псалъэ гуапэ куэд бгъуэтынущи аращ. Сэ зи гугъу сщIыну Къуэщ1ысокъуэ Нурхьэлий цIыху щыпкъэу, лэжьакIуэ щхьэпэу щытащ. Мы дыхьэрыт мазэм ар илъэс 80 ирикъунут, псэужатэмэ.

НУРХЬЭЛИЙ цIыхугъэ зэрысхуэхьуо илъэс щэ нкIыуэрэ тIурэ мэхъу. А зэманым къриубыдэу Iуэху зэдэдлэжьу, ди акъыл зэтехуу дыкъекIуэкIащ. Ди тIур дызэрызэрыщIыхуа щIыкIэри хьэлэмэтщ. А зэманым ар Къуэлъкъужьан Ипщэ къуажьан дэта курыт еджапIэ №5-м и унафэщIу лажьэрти, а школым и Iуэху зыIутыр, егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэр зэрыщыIэтэрбла щIыкIэр зэзгъащIэныр си пщэрыпъуэ КъБАССР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм абы сигъэкIуащ. Школ унафэщIым и пошым лажьэу щIэсу орихьэлIащ. Сэлам-чэлямыр зэрызэфIэкIыну, сыщIэкIуа Iуэхур гупсэхуу хэсIуэтащ, унафэ кьызэрыхущIам тету, я лэжьыгъэр кьэспщIатащ. КьызэрыщIэкIамкIэ, Къуэщ1ысокъуэр эи унафэщI еджапIэм лэжьыгъэр кьызыхуэтыншэу щIыхэтублат, Iэщ1агъэлIхэмэ гупым и пашэми къахуэарэзэт адэ-анэхэри жылэм дэс адрей цIыхухэри.

ЕджапIэм и лэжьыгъэр дзэгуэу кьызэрызэгъэпэщам теуха хьыбар къэсхьыжащ министерствэм. Iэщ1агъэлI гумызагъэу, IуэхуэгъуэщIэ куэдым я жэрдэмщIакIуэу гу зылъата Нурхьэлии абы и уажьIэ куэдра а щкольым унафэщIу щылажьэжакъым, атIэ егъэджакIуэхэм я щIэныгъэм щыхагъахьуэ институтым адыгэбзэмрэ литературэмкIэ и кабинетым и унафэщIу къыгъэзыблагъэ, я Iэнатlэм пэрытащ 2005 гъэ пщIондэ.

Гъащ1э купщIафIэ кьыгъэщIащ Къуэщ1ысокъуэм. Ар Бахьсэн куейм хьыкъэ Къулъкъужьи Ипщэ къуажьэм 1930 гъэм и дыгъэгъазэм кьыщалъхуащ. Ар зыхалъхуари зыхапIыкIари адыгэ мэкъумэшыщIэ унагъуэфIщ. И ныбжьыр илъэс 13-м иту, Хэку зауэшхуэм и зэманым, я куэджэм лэжьэн щыщIидзащ, гугъуэхь куэд игъэунэхуащ.

Я кьуажэ кьуэт еджапIэр нэхъыфIхэм ящыщу кьиуха нэужь, Нурхьэлий щIэтIысхьащ егъэджакIуэхэр щагъэхьэзыру Налшык дэта еджапIэ нэхъыщхьэм икIи екъулIэныгъэ иIэу еджащ, фIыуэ ильагъу Iэщ1агъэ зригъэгъэтащ. 1951 гъэм ар щылэжьащ «Къэбэрдей пэж» («Адыгэ псалъэ») газетым, иужькIэ Куба районым кьыщыдэкIыу щатха «ПСэуКIащI» район газетым и редактор нэхъыщхьэу яГъэващ. Къуэщ1ысокъуэ Нурхьэлий езэши щхьэхэ имыщIэу, Iуэхуэр Iэпэдзагъэлэл имыщIу и Iэнатlэм пэрытащ.

1962 гъэм къыщыщIадзауэ 2005 гъэм нэсыкъу ар щылащ егъэджакIуэхэм я щIэныгъэм щыхагъахьуэ институтым. Мис а Iэнатlэм нэхъри Iупщ1 щыхъущ1 Нурхьэлий егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэм зэрыхьэхьэщIыр, зэрыхуэIэкIыгъэкIыр.

Республикэм и курыт еджапIэхэм адыгэбзэмрэ лъэпкъ литературэмрэ зэрыщагъэджыщ егъэджакIуэхэм лэжьыгъэшхуэ ирихьэлIащ Къуэщ1ысокъуэм. Методикэ лэжьыгъэм кьыдэкIуэу абы иригъэкIуэкIащ къэхутэныгъэ щхьэпэхэри. Iэщ1агъэлI IэкIуэлъакIуэщ зэрыщIэтIысхьа лэжьыгъэр щыхуэзгъэкIуэ щIыпIэ зэрыщыщ, ар щIэщыгъуэ ищIыну. ЕгъэджакIуэхэр нэхъ зыхуей-зыхуэхэм Iэкlуэлъакlуэу тепсэлъыхьыфын щIэныгъэлIхэр кьыригъэблагъэрти, ахэр я щIэныгъэм хагъэхъуэну, я зэхэщIыкIым зрагъэужьыныгъэ кьиуцIыкIыр. Методистхэм ящыщу апхуэдэу гугъу зезыгъэхьу щытар Нурхьэлий и закъуэщ. Ауэ ар икIуэкIэ хэмыIэпIэгъэджакIуэ щэщIым ныбжьагъэ Налшык нэс кьимышIу, абы кIуа цIыхуитI-щым Iуэхур тэмэму зэфIагъэкIыгъ. Абыкlэ ахэрэ хъурт егъэджакIуэхэри школ унафэщIхэри.

Гъэсэныгъэ тэмэмрэ хьэл-щэн дахэрэ зыхьэлъа, зи лэжьыгъэм хьэлэну бгъэдэта, хабзэрэ нэмысрэ зыхэлъа цIыху псэ хьэлэдт Къуэщ1ысокъуэ Нурхьэлий. Ар и Iэщ1агъэм щIэплъакIуэт, и щIэныгъэм игъэгушхуэрт. Лъэныкъуэ куэдкIэ щапхъэ зытепхуэ хьэун цIыху щджащэм зэхэщIыкI пьагэ ящIат, цIыху ящIат. ЩIэблэр егъэджэнымрэ гъэсэнымрэ папщIэ фIыщIэ ин зэрыбгъэдэлъам, егъэджэныгъэ Iэнатlэм зегъэужьыным лэжьыгъэшхуэ зэрыхищIыхьам папщIэ, Къуэщ1ысокъуэм хуэфащэу кьыфIащащ КъБАССР-м и школым щIыхь зиIэ и егъэджакIуэ цIэ льапIэр, РСФСР-мрэ КъБАССР-мрэ я ЩIыхь тхыпIэхэр къратащ.

ФIыщ1 а дамыгъэм, ауэ цIыхубз пьагэ ящIыгъэр щIэ нэхъ льапIэр. Нурхьэлий цIыкIуэм фIыуэ ялъэгъуащ, абы пщIэм нэмыси кьыхуащIу псэуащ икIи пэжащIэ, ар куэд и уасэщ. УнагъуэмкIэ зэи гуныкьуэгъуэ иIа-кьым абы. Нурхьэлийрэ и щхьэгъусэ Хьэлимэтрэ ахуэзфIэкIащ унагъуэ хьарзынэ яхуэн, бынипл зэдапIэн: зы щхьэгъэзэрэ щIалищрэ. Ахэр гъащIэм дэгъуэгу хэзэгъащ, уеблэмэ фIыкIэ кьахощ. Япхъу Людмилэ дохутыр Iэщ1агъэм хуеджажэу республикэ семаджэщхэм ящыщ зым щоплажьэ. И лэжьэгъэхэм пщIэрэ нэмысрэ кьыхуащI, фIыкIэ кьалъэгъу. ЩIалищми ди университетыр кьаухащ: нэхъыбжьыбIыр - Русланэр Хьэлийрэ - физматым щеджащ. Руслан республикэм и егъэджакIуэ щэрыIуэхэм, нэхъыфIхэм ящыщщ. Нашлым дэт 5-нэ курыт еджапIэм информатикэр щдгрегъэдж. Хьэлий ди университетым пщIэшхуэ кьыхуащIу щолажьэ, щригъэкIуэкIыкIыр. Методистхэм ящыщу апхуэдэу гугъу зезыгъэхьу щытар Нурхьэлий и закъуэщ. Ауэ ар икIуэкIэ хэмыIэпIэгъэджакIуэ щэщIым ныбжьагъэ Налшык щыщ Зуберэ ГИБДД-м и ДПС-м и полкым и лэжьакIуэ милицэм и лейтенант Дзыгъуэ Зауррэ фызабэу къэна я щхьэгъусэхэр республикэм щыщыIэ щытыкIэм теуха я гупсысэхэмкIэ Iэнатlэм и унафэщIым дэгуэшащ. «Уи къулыкъум упрыуващ зэман гугъуэ. Уэ дыпщогугъ икIи лэжьыгъэм екъулIэныгъэхэр ущиIэну, - къыкагъащащ абыхъэм.

Хэкуэда и щхьэгъусэм и фэеплъыр щыIэздыжьну, Васильев Сергей Къэбэрдей-Балькъэрым щыпсэуэхэм я щынагъуэншагъэм хабзэхъуэ Iэнатlэм я кьаруур зэрырахъэлIэнур, республикэм и щыхъэр зыукIаэм жэуап яхьынкIэ къуэфIэкI псори зэралажьынур кьыхихэщащ.

Къэралыкъуэ Iуэхуэхэмкl министерствэм и пресс-Iуэхущ1ап1эм щыгуэзэ дызэрищIамкI, министрым и мурадщ хэкIуэда милиционер псоми я унагъуэхэм яIущIэну.

УАРДЭ Женя.

и Iэщ1агъэмкIэ зэфIэкI ин зиIэхэм ящыщщ. Iэдэбщ икIи нэмысфIэщ. ЩIалъэ зэхуэдэ Юрэ инжинерэ гуакIуэщ. Ари и лэжьыгъэм хьэлэлу бгъэдэтщ, цIыху нэмысфIэщ, гъэсащ.

УмыгъэщIэгъэнкIэ Iэмал зимыIэ зы Iуэхугъуэ гуэр кьэхъуащ Нурхьэлий и лэжьыгъэм епхауэ. ИгъащIэ псом зытелэжьа адыгэбзэм и тхьБзэр щагъэлъапIэ махуэм техуащ абы и пIэкIэ «Адыгэ псалъэ» газетым Нурхьэлий теуха щыIэгъу тхыгъэм хэту, псэуэхэм я гъусэу, тетащ абы и сурэтри. Абы кьыхэлэмэтщ икIи зыкъомкIэ нэщэнфIэу кьэлъытапхъэщ.

Цыху гуащIафIэ, цыхугъэр нэмыс инрэ зыхэлъа Къуэщ1ысокъуэ Нурхьэлий егъэджакIуэхэми, щIэныгъэм и лэжьакIуэхэми, ауэ кьызэрыгуэкI цыхуэмэ пщIэ хуащIу, фIыуэ яIыгъ щытащи, апхуэдэу я гупсысэ кьриныгъэ гъэсачу кIэщ. И лэжьэгъэхэм я щIэныгъэм щыщIэ, щыгъ

● Япэу тыдодзэ

Зэшхэм куэд яхузэфIэкIырт

Къэбэрдейм и тхыдэм щыщIэрыIуэщ Даутокъуэ зэшхэр - Заурбэч, Хьэжмурат, Хьэсэнбий сымэ. Ахэр Мэздэгу щыщ адыгэ унагьуэм къыщыхъуащ. Нэхъ щIэныIуэр я къуэш курыт Заурбэчщ. Ар 1886 гъэм Мэздэгу куейм хыхьэ Луковскэ жылагьуэм къыщалъхуащ, Япэ дунейпсо зауэм хэтащ, офицер хъуауэ. Зауэм щызэриухьа лIыгъэм папщIэ орден лъапIэ зыбжанэ къратащ. 1919 гъэм Царицын деж зауэ гуащIэм щыхэкIуэдащ. Дунейм ехыжа нэужь, генерал-лейтенант цIэр къыфIащауэ щытащ.

Хэку зауэм и зэманым полкитI хъу Къэбэрдей шуудзэ къызэригъэпэщащ, нужьым ар Къэбэрдей шу дивизэ хъуащ, абы шу полких хэтащ - зауэлI миниплI хуэдизэ.

УсакIуэу щытащ Заурбэчи абы и къуэш Хьэжмурати. Ар 1876 гъэм къалъхуащ, урысыпон зауэм хэтащ, абы щызэриухьа лIыгъэм папщIэ Владимир, Аннэ, Станислав орденхэр къыхуагъэфэщащ. Полковник Даутокъуэ Хьэжмурат 1921 гъэм Граждан зауэм хэкIуэдащ.

Даутокъуэ зэшхэм я нэхъыщIэр, Хьэсэнбий, 1915 гъэм зауэм хэкIуэдащ; къэбэрдей шуудзэм хэтащ.

Нобэ тыдодзэ Даутокъуэ Заурбэчрэ Хьэжмуратрэ я усэжэр.

Даутокъуэжэ: Хьэжмурат, Заурбэч, Хьэсэнбий. *1914 гъэ.*

Къэбэрдей

ДАУТОКЪУЭ Заурбэч

Солъагъур пщIыхьэпIэ,пщIыхьэпIэ шынагъуэ,
Си щIыфэр дэтхытхыу, къыстехьэу техьэгъуэ...
КIыфI Iувым къыхокIри, къыхохьэ си пщIыхьым
Алъп шу абрагъуи, къоувэ си пащхьэм.
Сышынэу соупщIыр: «Уэ хэтхэ уарей?»
Нэщхьейуэ къызоплъыр: «Сэращ Къэбэрдейр...»
ЙокIуэтыр си шынэр, Iэнкуныр сIэщIохуу:
Адыгэм къыпэплъэр си нэгу къыщIыхьэху,
Сегупсысыху адыгэпсэр щIэгъэзым,
И напэм, и щIыхьым, къыпэплъэ пщэдейм,
ЛъэмыкIыу, гуэдзэсу си гущIэм зехуэ.
СоупщIыр аргуэру: «Уэра Къэбэрдейр?
Кавказым и мэIуу иджыри къэсар,
Щхьэхуитy, мышынэу щIым тету есар?
Аргуэру нэщхьейуэ: «Сэращ Къэбэрдейр...»
- Уи гъащIэ нэхур, Къэбэрдей,
Уи лъагъуныгъэр, лъыщIэж джатэр,
ХабзэфI халъхэр пасэрейм,
Уи лIыгъэр дэнэкIэ щыхэтыр?
Уи уэрэдыжьхэр, уи нарт лIыгъэр,
Нэпс гуащIэу напIэр щIэзысыкIыр,
ЩIалэгъуэ хъыжьэм и Iэлыгъэр
ДебгъэдзэжакIэ хьэрэкъуакIэ?
Бэвыгъэр зи нэщэнэ хьэсэр,
Уи къуршыпс уэрхэу къыпхуэIэсэр,
Губгъуэпхуэм хуиту щикъухьа
ХакIуэщIэ куэдыр дэнэ пхьа?
Адыгэм къыддалъхуа зышыIэр,
къызэригъэпэщащ, нужьым ар Къэбэрдей шу дивизэ хъуащ, абы шу полких хэтащ - зауэлI миниплI хуэдизэ.

УсакIуэу щытащ Заурбэчи абы и къуэш Хьэжмурати. Ар 1876 гъэм къалъхуащ, урысыпон зауэм хэтащ, абы щызэриухьа лIыгъэм папщIэ Владимир, Аннэ, Станислав орденхэр къыхуагъэфэщащ. Полковник Даутокъуэ Хьэжмурат 1921 гъэм Граждан зауэм хэкIуэдащ.

Даутокъуэ зэшхэм я нэхъыщIэр, Хьэсэнбий, 1915 гъэм зауэм хэкIуэдащ; къэбэрдей шуудзэм хэтащ.

Нобэ тыдодзэ Даутокъуэ Заурбэчрэ Хьэжмуратрэ я усэжэр.

Пхэлъэ Iущыгъэр дэнэ щыIэ?
Къызэтена иджы ди хабзэр:
Нэхъыжьым, хьэщIэм хуэтщI нэмысыр?
Щыхэтыр дэнэ лIым и псалъэр,
Зэкъуэшныгъэ щапхъэ щалъэр,
ШыгъупIастэм и щIэр игъэиу,
Хъуэхъу дахэр щыIу адыгэ Iэнэр?
А псори мы дуней емынэм
Иужьыгуу, гум щыжеижа,
Уи фIащ мыхъужу уи къэкIуэнур,
Мы гъащIэм укъыхэнажа?
ПлъэкIыну тхыдэм птелъ и щIыхуэм,
Зыпхуэмыдэту, плIэр нухуэу.
КъыхэмыщтыкIыу уи гур, уи псэр
Иджы зепхэну адыгэщIэр?
... Губжьауэ шу уардэм жуэап къызидзар
Блэ фIыщIэ шэрэзу си гущхьэм пхидащ.
АрщхьэкIэ, згъуэтыжщ дэрэжгъуэ щIэрыщIи,
Мы си гум къеуэн щIидзэжащ мащIэ-мащIэу:
- Сабийуэ псэ махэ, щхьэ уи гум ихуа
Си лъэпкъым псэукIэу игъащIэм иIар?
ЩIхьэ унгу Iэщ1эхуа - зыхъумэжым и хэкур
Ахърэтым къыщожьэ жэнэтым и жьэгур.
Сыт щыгъуи мы псалъэхэр уи гум игъэлъ,
А псалъэхэр ныпу лIыхъужьым Iэщ1элъщ:
«Шууейм и нэмысыр, и щIыхьыр зыIэтыр
И Хэку кIихьа бийм ирищIэкI къэзэуатырщ».

ДАУТОКЪУЭ Хьэжмурат

ЛIыхъужьым и уэсят

Си къуэш Заурбэч и фешIагу

Къысщыфтlагъэ си адыгэ фащэр,
Си адыгэ къамэр къыскIэрыфщIэ,
Шытепхъуэ фIыщIэр теубгъуауэ си шыр
Си кхъаблэм къыбгъуриту хуэму нафшэ.
Ныбжьэгъу пэжхэр щIэувэщ си кхъаблэм,
Зыхэсщ1эу иджыри хэлъ къарур я Iэблэм.
Си кхъэ мащэм щIыр щытратхъуэжкIэ,
Хъыбар къызагъэщIэнщ фочауэ макъкIэ.
ЗымащIэкIэ сэбэп сыхуэхъуу лъахэм
СыщызекIуамэ гъуэгуанэ къэскIуахэм,
Жагъуэгъуэхэм схуагъэIуахэр псалъэ жагъуэу
Жьым ихьыжьнущ ещхьу щIэдджыжь пшагъуэм.

Индыл Iуфэ щызэуэ акъужьым
ИепхъэнкIыж гукъеуэм и лъэужьыр.
Я жьэр яфIнубыду фыгъуэнэдым,
Iунщ си лъагъуныгъэм и уэрэдыр.

Зэман блэкIам и уэрэдхэр

1.

Къысхуэгъуэтыжкъым дэрэжэгъуэр,
Мэужьых гуфIагъуэм и пшыналъэр,
Хэкыпlэ гуэри имылъагъуу,
Ехуэзыр гур гупсысэ хьэлъэм.

Зауэм и мафIэ къызэщIэплъэм
ГуфIэгъуэ джэгу хэпщIыкIыфын?
Ажалыр уи нэхэм къыщIэплъэм,
МафIэсыр сыткIэ бгъэункIыфын?

Си ныбжьэгъу пэжхэм, си хэкуэгъухэм
Зэрахьэ лIыгъэ махуэ къэс;
Зы зауэм къыхэкIам и Iугъуэм,
ЕтIуанэ зауэр занщIэу къос.

Зэроубыдыжри зылI и быну,
Бийм йобгъэрыкIуэ мывэ блыну.
Зауэр хуэкIуам Iэпщэрызауэм,
МыIуэтэщIыжщ къакъуэкI хахуагъэр.

Хэмыщ1у зы, абы я лIыгъэр
СIуэтэжыфынкIэ щIыркъым гугъэ.
Хэку хуитыныгъэм гъащIэр щIату
Зауэпlэм итхэр тхьэпэлъытэу
Дэ къыдитащи Ди Щыгу Итым,
Дисыжщ ди хэкум дыщхьэхуиту!

2.

Зы лъы Iэмпlэ къыщIэнэжьхункIэ
ЗауэлIым ихъумэнущ и щIыналъэр,
КъаукIахэм я кхъащхьэм Iуплъэхукlэ,
Я лIыгъэм пищэну иту псалъэ.

Адэжь щIыналъэм, лъахэ игъафIэм
Бийр къытеуауэ хэкур къыщыджэм,
ЩIымахуэ уан, зауэм и мафIи
КъагъэувыIэфыркъым лIы къэмыланджэр.

Зэрихьа лIыгъэр телъу и напщIэм,
И щхьэр Iэтауэ темыт ар гъуэгум,
ЩIегъэпщкIужьифри гуауэр гу лъащIэм,
Уигъэлъагъунукъым, уиплъакIэ нэгум.

Си хэкум

Кавказым щыпсэу си лъахэгъухэм яхуэотх

Си ныбжьэгъуфIхэ, си Iыхьлыхэ,
Сынывольэ1у ауан сыкъэвмыщIыну -
Хъуа мыхъуами усэ суцIырхъахэр
Сытегушхуащи, фэ ныфхуезгъэхьыну.

Карпат бгыжьхэм сыщIэсщ я жьэгъум
Срагъусэу ди зауэлI ныбжьэгъухэм,
Бийхэр къыщыттеуэкIэ зэуэну,
Дапэщ1эувэу псори зылI и быну.
Къурышбгъэм хуэдэу бийхэм дащхьэщыхьэу,
Дымыгъэпуду нэхъыжьхэм я щIыхьыр,
Зыщу пашэщ зауэм дыщыIухьэм,
Догъабзэ джатэр, текIуэныгъэр къэтхьу.

Икlи сыт щыгъуи лъахэр къыдохъуэхъу:
-Тхьэразэ къыфхухъу! Тхьэразэ къыфхухъу!

Львов къалэ.
1914 гъэ, жэпуэгъуэм и 17-м

Лъагъуныгъэм и вагъуэ

Франковский Владислав хуэотх

Къуэ гъуэщам, бын щхьэрыуам
ЩигъэзэжкIэ къыщалъхуа щIантIежьым,
Ещхьу насыпышхуэр къащIэуам,
Къыпожьэр я нэхъыщIи, я нэхъыжьи.

Хэгъуэгу Iэджи щIэзгъэплъащ си лъэгум,
ЗгъэкIыжащ стелъа си уIэгъэжьхэр,
Ауэ зэи щIэкIакъым си нэгум
Къуэш пэлъытэу сиIэ ныбжьэгъужьхэр.

Къыхуагъэгъуащ си зекIуэ кIыхьыр,
ЩIэрыщIэу щIэздзэжащ си сэлэт гъащIэм,
Лъагъуныгъэм и вагъуэр пщыхьэщхьэм
ЩIэрыщIэу къотIыхьэжьыр уафэ лъащIэм.

Къытхуоплъых а вагъуэр гъуэгугъэлъагъуэу,
И нэхум къыдитыжу дэрэжэгъуэ.
Гуапагъэмрэ дахагъэмрэ зэщIыгъуу
Къытхуихьрэ, гъащIэр тхуищIу нэхъ щIэщыгъуэ.

Дыщихъумэу жагъуэгъум и нэлатым,
Гуапэу игъаблэу ди гурыщIэр,
Уафэгум итрэ къытщхьэщыту,
Къытхуоблэ вагъуэр илъэсыщIэу.

Львов къалэ.
1914 гъэ, жэпуэгъуэм и 15-м.

ЩIыхубзым деж

ЗауэлIхэр къраГъэлым папщIэ зи гуащIи гъащIи смыблэжу зэуапIэ губгъуэм ит медицинэ сестрахэм яхуэотх

Сыт тщIэн атIэ,
Нобэ псори гугъуехьнатIэщ:
УщIэплъэфынукъым зы унэ,
Удэплъыфынкъым зы щхьэгъубжэ,
Нэпс мыувыIэжьым щIисыкIыу и нэр,
Щхьэжагъуэ гуэр щымыгъ-щымыбжэ.
Е анэщ ар, е шыпхъущ, нысащIэщ.
Зыщ псори Тхьэшхэм зэреупщIыр:
«Къытхуэпхыжьыну ар узынщэу,
Е бинщэм
Къыхигъэщ1ауэ хамэ губгъуэм
Кьинауэ щIэлъ кхъащхьэ зеиншэм,
ХилъэфэжакIэу жей уахътыншэм?»
«ЩхьалъащIэ, унгу умыухыж,
Ар къыпхуегъэкIукъым тхьэIухудым,
Аргуэру джатэр къыдохыж,
Бийм и псэр зауэм щыIудуду.
Ныбжьэгъу хэщIахэм ялъ ящIэжу
КъокIуэкI хабзэжьу Iэджэ щIауэ.
Хэщ1ам я бжыгъэр дымыщIэжми,
Къэхъункъым хабзэ дымыщIауэ.
Дыкъыщаукlми зауэ гуащIэм,
Ди щIыб къыдэтхэри мымащIэ.
Кьинвэжынщи ахэр ди пIэм,
Пащэнщ лIы хуэдэу ди лъэужьым.
Къыщымыланджэмэ зэуапIэм,
НэгъуэщI щIэхъуэпсыркъым лIыхъужьыр.
Хэкум и напщIэу,
И ажалу бийм
Дитмэ зэуапIэм,
ФIыщIэр фэращ зейр.

Львов къалэ.
1914 гъэ, жэпуэгъуэм и 10.

Пасэрейм и джэ макъ

ГущIэгъулыныгъэм, лъагъуныгъэм я вагъуэр
Сыт щыгъуи хуэдэу телъыджэщ, нагъуэщ.
Гупсэ дахагъэм и гъуэгугъэлъагъуэу
ИгъащIэ лъандэрэ дытетщ а лъагъуэм.

Ди губжьыр псэм щагъэужьыхыжу,
ДыщIагъэдэIуу и псалъэм Алыхьым,
ЛIэщIыгъуэхэм къахоIукIыжри,
Нэхъыжь чэнджэщхэр къыткIэлъыщIохьэ.

Львов къалэ
1914 гъэ, жэпуэгъуэм и 15.

Щолыд зэуапIэ губгъуэм уафэхъуэпскIыр

Стародуб полкым и шууейхэ! Маржэ!
Къэсащ зэман дебгъэрыкIуэну,
Бий гущхьэм джатэр щыдгъэбзэну,
Нэмыщэм куэдрэ худогъэгъур
Ди гъащIэр къызэрагъэутхъуэр.
Ди командирыр зауэлI гуащIэщ,
И лIыгъэм щхьэкIэ хуэтщIу фIыщIэ,
Унафэу тхуищIым дыхуэжьIэщIэщ:
«Ныбжьэгъухэ! Илъэс щитI ноблагъэ
Ди полкыр игъэлъагъуэу лIыгъэ,
Кьимыгъэдзыхэу зауэ мафIэм,
Иныгъщи уардау и бэракъыр,
Щхьэр бийм щыхунгъэщхъа къэхъуакъым;
Ди ныбжьэгъуфIхэу Воинов, Шеер,
Щышынэ ящIэркъым биншэм.
Кьрихмэ джатэр Миклашевский, щхьэщымыкIыу,
Щолыд зэуапIэ губгъуэм уафэхъуэпскIыр.
Дэтхэнэ зыри зэуэныгуу
ЛIыхъужьщи, кьикIыркъым уанэгум.

ЗыхащIэрт пасэм ди адэжьхэм
Зэрагъасэр я щIыблэр лIыхъужьхэу -
ТекIуэныгъэм, щIыхьым я бэракъыр
Кърагъэхьыфу фочауэ макъым.
Збруч псы зэпрыкIыпIэм,
Нэмыщэ къэрэгъулхэр «щэхуу» Iуапlэу,
Ди дзэм гъуэгур къыщIыхуащIым хуит,
Урыс лIыгъэр бийм игъэунэхуат.
Бээрджык и дамыгъэ жорыр
Ихьащ щхьэпылъапIэм ди мыжурэм -
Сэпхуи, фочи, бжыи ящем хуэдэу,
ЩIыдогъабзэ зэуапIэ губгъуэм,
Майор Къаныкъуэм и ныбжь уардэр
Хэтщ ди сатырым ноби тщIыгъуу,
Сыт щыгъуи хуэдэу, дигъэгушхуэу,
ШынэныM дыщигъэукIытэу,
Лыгъэм и ныпыр къыддиIэту.
«Е лIын, е лIэн!» - ди нэхъыжь псалъэм
Къару къыхилъхьэ защIэщ ди лъым.
Ди нэхъыжьхэм хаша лIыгъэ гъуэгум
Дытетщ щIыхьым хуэдгъэлажьэу ди гур.
Стародуб полкым и шууейр
Зыхуэдэр кьедгъэщIащ нэмыщэ дэпсэлъэрейм.
ЩIуудзэ сатырхэр зэкIэлъхьэжьу
ИобгъэрыкIуэри нэмыщэ быдапIэм,
Кьагъанэ защIэу сахуэ лъэужьхэр,
Щозауэ кьуэкIыпIэм, щозауэ кьухьэпIэм.

ЛIэщIыгъуэ ныбжьым ит жыгейм
Хуэдэу, Стародуб полкыр къуэпс быдэщ,
Щицльэгъуауэ куэдыкIей дунейм,
Хуаусауэ и лIыгъэм уэрэдхэр.

ИлъэсыщIэ жэщ

ДегъэгуфIэ мы жэщым, ныбжьэгъухэ,
ИкIи донэщхьейхэ!
Я гум къэкIауэ зэрыкIа унагъуэр,
Къызэхуосыж ди полкым и шууейхэр.
Мыбдеж шыгъупIастэр щынэхъ Iэфlщ,
Хъуэхъубжьэр къыщIаIэт нэхъ дахэу,
Къытхэмытыжуи жыдмыIэф
Зэуапlэ губгъуэм икIуэдахэр.
Нэпс гуащIэм нэхэр егъэпсыф,
КъокIыжри ди гум ягъэхъахэр.
Iумылым исея я кхъащхьэхэр
ЩоээшIр губгъуэм,
Дэ илъэсыщIэр кьндмыгъэхьэт,
ДызэщIымыгъуу зэш унагъуэу.
ЯхуэтIэтынущахэм хуэхъур,
Я лIыгъэр мыхъуу лъэужьыншэ.
Шынагъэм я нэхэр къыщIихъуэу,
ЗыпыIуадзатэкъым биншэм.
ИкIи къысфIощIыр мы меданым
Абы я кхъащхьэр зэгуэкIыну,
КъыдэкIхэу щызэша я бэным,
Мы Iэнэм къыддетIысэкIыну.
ЛIыхъужьхэм я псэхэм, мыхыщIэу,
КъыддаIэтыну хъуэхъу фадэбжьэр.
КIуэдыжу бийм кърадза фэбжьыр,
Кърагъэхьэну илъэсыщIэр.
И псэр изагъэркъым кхъэ мащэм
ЛъыщIэж зэуапlэм кIуэну хуейм.
Шууейуэ кьагъэщIати гъащIэр,
Шууейуи ехьыжащ дунейм.

НыбжьыщIэм папщIэ

Карпат бгыжьхэм я жьэгъум
КъуэлаIэ ауэым бийм фезауэу
Щызефхьа фи лIыгъэм и дамыгъэу
Нобэ щщIэ къыфхуащI хэIэтыкIауэ.
Вгъэпудакъым нэхъыжьхэм я напэр,
Уардэу фIыгъыфащ ди сэлэт ныпыр.
Гуми псэми къабгъэдэкIыу хъуэхъур
Фэ фхуаIэтыр, ди нэхъыщIэ лIыхъухэ.
Адэжь лъахэм ди щхьэр и лъэгущIыхьу
Ди зауэлI къулыкъур кьыдохьэкIыр
ТекIуэныгъэ ныпыр жьым зэрихьэу,
Зэуапlэм махуэ къэс кьыщывохьэкIыр.
Нэхъыжьхэм фыкъыдэтщи ди щIыбагъым,
ГугъапIэнщэу дыплъэркъым щщэдейм.
Кьнэжьащи нэсу ар фи лIыгъэм,
ФхужьдоIэр - нэсу фышууейщ.

Львов къалэ.
1914 гъэ, жэпуэгъуэм и 16.

ЗэзыдзэкIар **УЭРЭЗЕЙ Афликщ.**

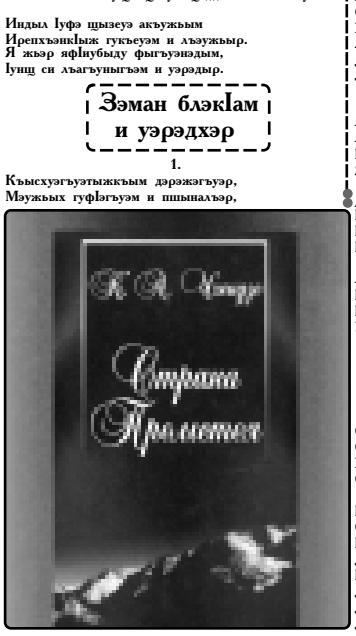

Чхендзэ Константин и тхылъхэм я теплъэр. Мыбыхэм итщ Даутокъуэ зэшхэм я хъыбар гъэщIагъэуэнхэр.

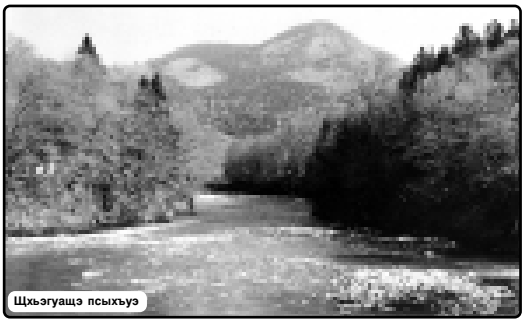

Щхьэгущэ псыхъуэ

Мы тхыгъэм и пэ кхихуэу дэ кІэщІу щыгъуазэ фыхуэтщІащ адыгэхэм я хэкужьу щыт Ищхьэрэ-Къухьэпіэ Кавказым зыпІыхьыхьакІуэ Тэунейрэ дыззэкІуауэ щыта щыкІэм. Зыгуэрым жиІащ: «Уэрэ сэрэ дэнэ дышьпсэур? Кавказ къудейракъым, пэжкъэ? Адыгэ-щІщ...»

ИПЭМИ хуэдэу, мы зекІуэми видео-тхыгъэхэр къыздитхат. Абы еплъахэм ящыщщ си ныбжьэгъу, Къармэхьэблэ къыщыхъуа налшыкдзэс Бышэн Хьэбас. Ари, сэ сэщхьу, и тельхьэщ «адыгэу ущытыным» къикІыр Къбэрдейм ущалъхуауэ зыкъэпІылъыжьыным и заукъуэкІэ зэрызэфІэмыкІым. Дэ дыззрегупсысымкІэ, «къэбэрдей къэуХь эзэщыкъуэзам» къимыкІыфым адыгэу зибжьажьныр машІощ.

ГъэмахуэкІэм ирихьэлІэу Бышэным зыгъэпсэхуакІуэ здрищэжьэн хуей хъуащ и кІуэ Асльэнрэ абы и ныбжьэгъу цІыкІу Мэремыкъуэ Аминрэ. НыбжьыщІэхэр хы Іуфэм хуеІэрт. Хьэбасрэ дэрэ Адыгейм щыІэ бгыщхьэ тафэ «Лагъэнакъэ» дыдэкІыну дыхуейт. Абы хэту Тхьэшхуэм сигу кІрилъхьащ зэ еплъыгъуэкІэ зэтемыхуэ гъуэгуанитІ зэщІэбгъэхьэ зэрыхъуну щыкІэр. Ильэс куэд и пІэкІэ сІэщІэльэгъуауэ щытат «Адыгейм ззэпхрыкІыу - хы Іуфэм!» жьхуиІэ географ картэ зэрыт тхьылъ щыкІыр. ИкІи апхуэдэ гъуэгуанэ мытынышьм дытехьэ хьуну къэтлъытащ.

Дыщыізэгурыіуэм, щІалилплІыр дитысьащ Налшык икІыу Мейкъуапэ кІуэ автобусым. Адыгейм и къалащхьэм дынэблэгъащ пщыхьэщхьэхуеГъэззкІыкІ. Мейкъуапэ дынэсыну километрИ 4 иІэжу Махуэ-хьэблэ къуажэ щыкІум дынэсащ. А жьлэм и къэунэхукІэ хъуам Хьэбасрэ дэрэ дыщыгъуаазэ щхьэкІэ, щІалитІым зэхедгъэхмэ ди гуапэу, хьыбарыр яхуэтІуатащ.

Югослав къэралым ы зы Іыхьэу щыта Косовэм зауэ щекІуэкІырт. А щІилпІэм ильэси 100-м щІигъукІэ щыпсэуа адыгэхэр зэхэзэхуэн щхьэхуати, Адыгэ Республикэм и президент Джарыбэ Асльэн и фІыщІэкІэ хэхэсхэр хэкужьым кІашэжри, куэдкІэ яГъэтІысыжащ...

Вокзалым къыщытпэплъэрт си щхьэгъусэм и дапъуэ Тхьэрыкъуакъуэ Азэмэт. Ар Мейкъуапэщ щыпсэр, аращ яІэ пІщыхьэщхьэм бысым тхуэхъуари.

Нэху дыкъекІащ Мейкъуапэ дыщыщащхуэу, Щхьэгущэ псыхъуэмкІэ дздгъэзеину ди мураду.

Азэмэт Мейкъуапэ бззэрым дытришэу дыдыхьеинуэхэр къэтщэхуа нэужь, иджыри зэ дызэчэнджэщыжащ. Псоми къыдгурыІуэрт хы Фыщ1эм лъэсу ухэкІыну ухуеймэ, зыщІипплъэфыхьэн зэрыщымыІэр. Щхьэгущэ псыхъуащхьэр зи хэщІапІэ, гъуэгур щиух Гъуаззэрыплъ псынщІэу дынэсын хуейт, абдеж зыщыдгъэпсэхуу, къыкІэлъыкІуэ махуэм бгым дихьэн хуэдэу. Азэмэт ар щыззэхихым, аргуэру дэІэпыкъуэгъу къыгъэхуэгъуащ. И машинэ псынщІэм «дигъэкІэсри», Къбэрдейм къикІа щІалилплІыр бгым хуэкІуэ гъэгум дытришащ.

Нэм кІиплъыкьыр щІэщыгъуэ къызыщІыхьу ди гупыр Щхьэгущэрэ КІыщейрэ щызэхэлъэдэж щІыпІэ дахэкІейм дыІулъэдащ. «Гу псынщІэм» дыкъыщикІым, щІалэ щІыкІуэхэр лъэтэным хуэдэт. ПсышхуитІ зэхьыхьэжымрэ абы ирагъэщІ Іэуэльауэ лъэщымрэ я ни я пси дихьэхат. Дыхуэсакъыпэурэ къуэладжэм дыдыхьащ. АдэкІэ-мыдэкІэ псыхъуэм дэлъ мывэ дзакІэжьхэр я теплъэкІи, я фэкІи зэмылІэужьыгъуэт, щхьэгъэлпльыкІи, фІыщІи, хужьи яхэпІагъуэрт.

Машинэм «дышэсыжри», куэд дымыкІуу дихьащ Гъуаззэрыплъ ящхьажэкІэм зыщызыуфэбгъуа хуей мэз дахэшхуэм. Псышхуэ здыІутым нэмыщІ, хуейр игъэдахэт зипкъэхэр Іэпплакіуиті-щы хъу, зи щхьэкІэхэр метрипщІым щигъукІэ зызыІэта уэздыгьей уардэхэм. Абдежым тІэкІу дыщедзакъэри, щыкъу щІалэр къэдутІыпщьжащ.

ПщыхьэщхьэхуегъэзэкІт. «Жэщхэс пщыІэ» дахуэн хуейтэкъэ? ЩІалилплІым нэхъыжьу Хьэбас хэтхащ. «МафІэ щынкІэ Іэзэр ченгъэ зэгъэззгъщ», жьхуиІэрати, ди гуп щыкІыр псом япэ абы иужь дихьащ.

Къыздетхъэжьа чэтэн уиэ щыкІуитІри дызэдэІэпыкъуурэ къэдухуащ. МафІэ бзий дигуэр хэзыгъахьэзэхэм нэмыщІ, Щхьэгущэ псыхъуэр зыщыбгъэпсКІынкІэ зэгъыу кхьзэрыщІэкІари телъыджэт. Хьэбас зыуи кхьщымыхъуу зэпрысыкІащ япэ зекІуэгъуэхэм шынагъуэу къэтлъытэу щыта псым и куупІэхэм.

ЩІалэ щІыкІуитІым садущІыгъуу псым дыхэмыхьэу къытхуядакъым. Арати, тІэкІурэ дыщесри, ди «пщыІэр» здащІыжь ІэныкъуэмкІэ дыкъыщыхэкІыжащ. Хьэбас псышхуэм зэпрыкІри, яхьумэ щІыпІэ дахэми зыщІплъыхьащ. КъызэрыщІэкІамкІэ, уекІуэтэхмэ, пасэрей испы унэжь итт. Абы и ныбжьэгъу, щІэныгъэлІхэм зэрызыхуагъэфащэмкІэ, ильэс мини 4-5 мэхъу. Апхуэдэ унэу адыгэ-абхъазэхэм я щІыналъэжьым 2000-м щигъу итщ.

«ДольменкІэ» зэджэ испы унэжьхэм теухуауэ иджыблагъэ фильм гъэщІэгъуэн къыдэкІащ. ЩІэныгъэлІ-археолог Дмитриев Александр и Іэдакъэщ1экІщ а фильмыр. Абы кхьхэщ гупсысэ нэхъыщхьэхэм ящыщщ хуэ ФІыцІэ Іуфэм къегъэщІылІа абхъаз-адыгэ щІыгужьым щІэпрызихьэт зэмылІэужьыгъуэу мывэ унэжьхэм я къэжьэкІэ хъуам тэмэму зыри зэрыщымыгъуазэр. «Ар зы лъэпкъ гуэрым и Іэдакъэщ1экІу жьпІэнри тэрэз дыдзэкъым», - жеІэ фильмым кхьщыпсалъэ щІэныгъэлІым.

«Зи ныбжьыр жьы дыдэ апхуэдэ унэ ухуэкІэм уащрохьэлІэ хуей Курытым (Средиземнэ жьхуаІэм) и Іуфэм Іус языныкъуэ къэралхэми Болгариеми. Арщхьэкіэ къаГэлъалъгъуэ зэкІэлъыкІуагъэкІэ, мывэ зэтелъхьэкІэм и зэмылІэужьыгъуагъэкІэ Кавказ Къухьэпіэм щыІэ дольменхэм ялъэщІыхьэн дуней псом щытебгъуэтэнчъкъым», - жеІэ зи гугъу тщІы фильмым.

Мывэ джафэжь зэтелъхьэхэм адыгэхэр зэреджэ «испы унэ» цІэр Нарт эпосым къыхэкІащ. Испыхэр нартхэм зэми къезаугуэ, зэми къеКІужу щыта лъэпкъ щІыкІужьеИщ. Дапхуэдэу щымытми, мывэжь кхьхэлІыкІэхэр телъыджэщ. Ахэр сыстым хуэдэу екІуэр абхъаз-адыгэ хэкужьым! Апхуэдэ уху-нЫгъэхэм иджыри «мегалиткІэ» йоджэ. «Испы унэхэм» тепсэлъыхьыкІи дыухэсы, ауэ иджмыстхуІэ къэдгъэзэжьыщІи ди хуеИжьым.

Дыкъызэрыхута хуейр зэрыщІыпІэ хьэлэмэтым дыщыгуфІыкІрэ кхьтпэщІыпІэ гъуэгуанэми дрипІейтейуэ дыгъуэльыжащ.

Нэху дыкъекІащ, дэ кхьпІэщІыпІ абаззэхэ, убых Іуащхьэ Іъыгэхэм дащъхьэдэхыу, ях ФІыцІэ Іуфэм дынэсын папщІэ, зы пІэм дикІыу адрейм дыкІуэу иджыри пщэдджьжьхиту ягъэ ЩІыкІуэ. Щхьэкъыкъуэ жьлагъуэхэм я ныбжьыщІэхэр Прохладнэ районым щыІэ Екатеринградскэ станицэм яхуеблэгъащ.

ПУШКИНЫМ и цІэр зэриІхьэу абы дэт музейм «Дэ Кавказ бгыхэм драбынщ» зыфІащ зэІуІэ щекІуэкІащ. Зэхьыхьэм хэтахэр тепсэлъыхьащ лъэпкъхэм яку дэлъын хуей зэхущытыкІэм, зэныбжьэгъуГъэм, адыгэ, урыс, балъкъэр лъэпкъхэр зы зыщІу щыта къунакъ, аталыкъ хабззэхэм фІыуэ хэлъхэм.

Станицэм дэт Щэнхабзэмкіэ унэм щекІуэкІащ ныбжьыщІэхэм зэдгъэзыхьэзыра юнцерт. Абы щыжаІащ ди республикэм, мамырГъэм, зэгурыІуэм ятеухуа уэрэдхэр.

ЛУПЫРЕВЭ Ириндж.

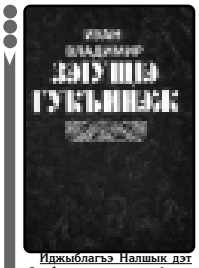

Иджыблагъэ Налшык дэт «Эльбрус» тхылъ тедзапІэм, и бжыгъэр 300 хьуауэ, кІыщыщэкІащ Иуан Владимир и тхылъышІэ. «ЗэІущІэ гукъинэж» зыфІищар. Абы щызэхуэхьэсащ уСэхэр, жьІэгъуэхэр, басняхэр, рассказхэр.

●Тхылъыщ1э

Адыгэбзэр зыгъэшэрыуэ

ЩОДЖЭНЦІЫКІУ Алий и цІэр зезыхьэ Къбэрдей къэрал драмэ театрым ильэс куэд щІауэ щылажьэ, абы и утыкум ролищэм нэс гукъинэжу щыІэныгъээщІа Иуаным мыр и тхылъ екІуэлІэ. Абы адыгэбзэкІэ тхауэ, урысыбзэкІэ зэрадзэкІауэ дунейм кьытриГъэхьа и лэжьыгъэхэм наІуэ ящІ артистыр зыхуэЭзиижьыр артистыгъэм зэримызакъуэр. Владимир зэкъуэдзу адыгэбзэр щегъэшэрыуэ джэгукІэ екІуэкІэ игъэдахэ театр утыкуми тхылъымпІэ напэмк.

А псом кьыдэкІуэу, х эт зымыщІэжьыр Владимир и уэрэдхэр?! Псалъэхэри макъамэри ейуэ абы иІэщ уэрэдищэм щІигъу. Балалайк экІэ дежьуэу езым игъэззэщІэжу щыта уэрэдхэм ящыщ куэд цІыхубэм фІыуэ ильэгъуауэ жьпІэфынущ.

Кьыхэгъэщыпхъэщ Иуан Владимир сыт хуэдэ и тхылъэми лъабжьэ хуищІыр гьащІэм кьитІэуэ Іуэху кьинхэр зэрыарар. Апхуэдэу щыхъуКІэ, ар цІыху куэдым я гум къоПсэлъыкІ, араш и уэрэдхэри и тхыгъэхэри зэманым жьы щІыдэмыхьыр.

Зэрыжа1эщи, щэ зэхэпх нэхърэ зэ плъагъу. Ди псалъэхэм я щІыхьэту тыдодзэ Иуаным и уэз зыбжанэ. Адрей уэз 30-м, басни 8-м, рассказ 21-м еджэну хуейхэм «ЗэІущІэ гукъинэж» тхылъыр зыІэрыбгъэхьэ.

ИСТЭПАН Залинэ.

Налшык къалэ щыпсэу Елбэн Эльвирэ Азэмэт и пхъор къыщыдгъэхуа махуэщ, абы и ныбжьыр ильэситІ ирокъури, дохьуэхьу

Ди пщащэ гуащэм уи Іэфыгъэущи, сабингъуэ дахэ уиІэну, уи къэкІуэнкІуэ екІуу, уи фІэрэфІагъэм щыхуэр нтхъэкъуу, ЗэщІагъэкІэ уцІэрыІуэу, уи ІнтІыр фІыгъащІэу, фІыкІэ уи цІэр яІуатэу, псынэпсу уи псэр кьабзэу, уи гур щызу, акъылрэ мылъкукІэ убейуэ, уи пасыпт вагъуэр уэгум иту, нэмысымрэ хабзэмрэ уи гъуазэу, уэркІэ дыгушхуэу гъащІэм лъэ быдэкІэ ухэувэну ди гуапэщи, насыпу щыІэм и нэхъ лъапІэмкІэ Къэр кІыпхуэупсэну дынокъуэхьу!

Уи адэшхуэм и шыпхъуэху ПатІэрэ Катярэ.

●Адыгэ лъагъуэжьхэмкІэ

Гъуаззэрыплъ къуажэкІэм

ИПЭМИ хуэдэу, мы зекІуэми видео-тхыгъэхэр къыздитхат. Абы еплъахэм ящыщщ си ныбжьэгъу, Къармэхьэблэ къыщыхъуа налшыкдзэс Бышэн Хьэбас. Ари, сэ сэщхьу, и тельхьэщ «адыгэу ущытыным» къикІыр Къбэрдейм ущалъхуауэ зыкъэпІылъыжьыным и заукъуэкІэ зэрызэфІэмыкІым. Дэ дыззрегупсысымкІэ, «къэбэрдей къэуХь эзэщыкъуэзам» къимыкІыфым адыгэу зибжьажьныр машІощ.

ГъэмахуэкІэм ирихьэлІэу Бышэным зыгъэпсэхуакІуэ здрищэжьэн хуей хъуащ и кІуэ Асльэнрэ абы и ныбжьэгъу цІыкІу Мэремыкъуэ Аминрэ. НыбжьыщІэхэр хы Іуфэм хуеІэрт. Хьэбасрэ дэрэ Адыгейм щыІэ бгыщхьэ тафэ «Лагъэнакъэ» дыдэкІыну дыхуейт. Абы хэту Тхьэшхуэм сигу кІрилъхьащ зэ еплъыгъуэкІэ зэтемыхуэ гъуэгуанитІ зэщІэбгъэхьэ зэрыхъуну щыкІэр. Ильэс куэд и пІэкІэ сІэщІэльэгъуауэ щытат «Адыгейм ззэпхрыкІыу - хы Іуфэм!» жьхуиІэ географ картэ зэрыт тхьылъ щыкІыр. ИкІи апхуэдэ гъуэгуанэ мытынышьм дытехьэ хьуну къэтлъытащ.

Дыщыізэгурыіуэм, щІалилплІыр дитысьащ Налшык икІыу Мейкъуапэ кІуэ автобусым. Адыгейм и къалащхьэм дынэблэгъащ пщыхьэщхьэхуеГъэззкІыкІ. Мейкъуапэ дынэсыну километрИ 4 иІэжу Махуэ-хьэблэ къуажэ щыкІум дынэсащ. А жьлэм и къэунэхукІэ хъуам Хьэбасрэ дэрэ дыщыгъуаазэ щхьэкІэ, щІалитІым зэхедгъэхмэ ди гуапэу, хьыбарыр яхуэтІуатащ.

Югослав къэралым ы зы Іыхьэу щыта Косовэм зауэ щекІуэкІырт. А щІилпІэм ильэси 100-м щІигъукІэ щыпсэуа адыгэхэр зэхэзэхуэн щхьэхуати, Адыгэ Республикэм и президент Джарыбэ Асльэн и фІыщІэкІэ хэхэсхэр хэкужьым кІашэжри, куэдкІэ яГъэтІысыжащ...

Вокзалым къыщытпэплъэрт си щхьэгъусэм и дапъуэ Тхьэрыкъуакъуэ Азэмэт. Ар Мейкъуапэщ щыпсэр, аращ яІэ пІщыхьэщхьэм бысым тхуэхъуари.

Нэху дыкъекІащ Мейкъуапэ дыщыщащхуэу, Щхьэгущэ псыхъуэмкІэ дздгъэзеину ди мураду.

Азэмэт Мейкъуапэ бззэрым дытришэу дыдыхьеинуэхэр къэтщэхуа нэужь, иджыри зэ дызэчэнджэщыжащ. Псоми къыдгурыІуэрт хы Фыщ1эм лъэсу ухэкІыну ухуеймэ, зыщІипплъэфыхьэн зэрыщымыІэр. Щхьэгущэ псыхъуащхьэр зи хэщІапІэ, гъуэгур щиух Гъуаззэрыплъ псынщІэу дынэсын хуейт, абдеж зыщыдгъэпсэхуу, къыкІэлъыкІуэ махуэм бгым дихьэн хуэдэу. Азэмэт ар щыззэхихым, аргуэру дэІэпыкъуэгъу къыгъэхуэгъуащ. И машинэ псынщІэм «дигъэкІэсри», Къбэрдейм къикІа щІалилплІыр бгым хуэкІуэ гъэгум дытришащ.

Нэм кІиплъыкьыр щІэщыгъуэ къызыщІыхьу ди гупыр Щхьэгущэрэ КІыщейрэ щызэхэлъэдэж щІыпІэ дахэкІейм дыІулъэдащ. «Гу псынщІэм» дыкъыщикІым, щІалэ щІыкІуэхэр лъэтэным хуэдэт. ПсышхуитІ зэхьыхьэжымрэ абы ирагъэщІ Іэуэльауэ лъэщымрэ я ни я пси дихьэхат. Дыхуэсакъыпэурэ къуэладжэм дыдыхьащ. АдэкІэ-мыдэкІэ псыхъуэм дэлъ мывэ дзакІэжьхэр я теплъэкІи, я фэкІи зэмылІэужьыгъуэт, щхьэгъэлпльыкІи, фІыщІи, хужьи яхэпІагъуэрт.

Машинэм «дышэсыжри», куэд дымыкІуу дихьащ Гъуаззэрыплъ ящхьажэкІэм щызыуфэбгъуа хуей мэз дахэшхуэм. Псышхуэ здыІутым нэмыщІ, хуейр игъэдахэт зипкъэхэр Іэпплакіуиті-щы хъу, зи щхьэкІэхэр метрипщІым щигъукІэ зызыІэта уэздыгьей уардэхэм. Абдежым тІэкІу дыщедзакъэри, щыкъу щІалэр къэдутІыпщьжащ.

ПщыхьэщхьэхуегъэзэкІт. «Жэщхэс пщыІэ» дахуэн хуейтэкъэ? ЩІалилплІым нэхъыжьу Хьэбас хэтхащ. «МафІэ щынкІэ Іэзэр ченгъэ зэгъэззгъщ», жьхуиІэрати, ди гуп щыкІыр псом япэ абы иужь дихьащ.

Къыздетхъэжьа чэтэн уиэ щыкІуитІри дызэдэІэпыкъуурэ къэдухуащ. МафІэ бзий дигуэр хэзыгъахьэзэхэм нэмыщІ, Щхьэгущэ псыхъуэр зыщыбгъэпсКІынкІэ зэгъыу кхьзэрыщІэкІари телъыджэт. Хьэбас зыуи кхьщымыхъуу зэпрысыкІащ япэ зекІуэгъуэхэм шынагъуэу къэтлъытэу щыта псым и куупІэхэм.

ЩІалэ щІыкІуитІым садущІыгъуу псым дыхэмыхьэу къытхуядакъым. Арати, тІэкІурэ дыщесри, ди «пщыІэр» здащІыжь ІэныкъуэмкІэ дыкъыщыхэкІыжащ. Хьэбас псышхуэм зэпрыкІри, яхьумэ щІыпІэ дахэми зыщІплъыхьащ. КъызэрыщІэкІамкІэ, уекІуэтэхмэ, пасэрей испы унэжь итт. Абы и ныбжьэгъу, щІэныгъэлІхэм зэрызыхуагъэфащэмкІэ, ильэс мини 4-5 мэхъу. Апхуэдэу унэу адыгэ-абхъазэхэм я щІыналъэжьым 2000-м щигъу итщ.

«ДольменкІэ» зэджэ испы унэжьхэм теухуауэ иджыблагъэ фильм гъэщІэгъуэн къыдэкІащ. ЩІэныгъэлІ-археолог Дмитриев Александр и Іэдакъэщ1экІщ а фильмыр. Абы кхьхэщ гупсысэ нэхъыщхьэхэм ящыщщ хуэ ФІыцІэ Іуфэм къегъэщІылІа абхъаз-адыгэ щІыгужьым щІэпрызихьэт зэмылІэужьыгъуэу мывэ унэжьхэм я къэжьэкІэ хъуам тэмэму зыри зэрыщымыгъуазэр. «Ар зы лъэпкъ гуэрым и Іэдакъэщ1экІу жьпІэнри тэрэз дыдзэкъым», - жеІэ фильмым кхьщыпсалъэ щІэныгъэлІым.

«Зи ныбжьыр жьы дыдэ апхуэдэ унэ ухуэкІэм уащрохьэлІэ хуей Курытым (Средиземнэ жьхуаІэм) и Іуфэм Іус языныкъуэ къэралхэми Болгариеми. Арщхьэкіэ къаГэлъалъгъуэ зэкІэлъыкІуагъэкІэ, мывэ зэтелъхьэкІэм и зэмылІэужьыгъуагъэкІэ Кавказ Къухьэпіэм щыІэ дольменхэм ялъэщІыхьэн дуней псом щытебгъуэтэнчъкъым», - жеІэ зи гугъу тщІы фильмым.

Мывэ джафэжь зэтелъхьэхэм адыгэхэр зэреджэ «испы унэ» цІэр Нарт эпосым къыхэкІащ. Испыхэр нартхэм зэми къезаугуэ, зэми къеКІужу щыта лъэпкъ щІыкІужьеИщ. Дапхуэдэу щымытми, мывэжь кхьхэлІыкІэхэр телъыджэщ. Ахэр сыстым хуэдэу екІуэр абхъаз-адыгэ хэкужьым! Апхуэдэ унэ-нЫгъэхэм иджыри «мегалиткІэ» йоджэ. «Испы унэхэм» тепсэлъыхьыкІи дыухэсы, ауэ иджмыстхуІэ къэдгъэзэжьыщІи ди хуеИжьым.

Дыкъызэрыхута хуейр зэрыщІыпІэ хьэлэмэтым дыщыгуфІыкІрэ кхьтпэщІыпІэ гъуэгуанэми дрипІейтейуэ дыгъуэльыжащ.

Нэху дыкъекІащ, дэ кхьпІэщІыпІ абаззэхэ, убых Іуащхьэ Іъыгэхэм дащъхьэдэхыу, ях ФІыцІэ Іуфэм дынэсын папщІэ, зы пІэм дикІыу адрейм дыкІуэу иджыри пщэдджьжьхиту ягъэ ЩІыкІуэ. Щхьэкъыкъуэ жьлагъуэхэм я ныбжьыщІэхэр Прохладнэ районым щыІэ Екатеринградскэ станицэм яхуеблэгъащ.

ПУШКИНЫМ и цІэр зэриІхьэу абы дэт музейм «Дэ Кавказ бгыхэм драбынщ» зыфІащ зэІуІэ щекІуэкІащ. Зэхьыхьэм хэтахэр тепсэлъыхьащ лъэпкъхэм яку дэлъын хуей зэхущытыкІэм, зэныбжьэгъуГъэм, адыгэ, урыс, балъкъэр лъэпкъхэр зы зыщІу щыта къунакъ, аталыкъ хабззэхэм фІыуэ хэлъхэм.

Станицэм дэт Щэнхабзэмкіэ унэм щекІуэкІащ ныбжьыщІэхэм зэдгъэзыхьэзыра юнцерт. Абы щыжаІащ ди республикэм, мамырГъэм, зэгурыІуэм ятеухуа уэрэдхэр.

ЛУПЫРЕВЭ Ириндж.

●Прохладнэ куей

ЗэгурыІуэмрэ мамырыгъэмрэ къыхураджэ

КъБР-м ЩІалэгъуалэ Іуэхуэхмрэ жылагъуэ зэгухьныгъэхэм ядэлэжьэныжьмкІэ и министерствэм къыззригъэпэща «ЩЭнхабзэхэр зэпсалъэ» проектым ипкъ итІэ. ЯныкъуэкІ. ЩІхьэлъкъуэ жылагъуэхэм я ныбжьыщІэхэр Прохладнэ районым щыІэ Екатеринградскэ станицэм яхуеблэгъащ.

ПУШКИНЫМ и цІэр зэриІхьэу абы дэт музейм «Дэ Кавказ бгыхэм драбынщ» зыфІащ зэІуІэ щекІуэкІащ. Зэхьыхьэм хэтахэр тепсэлъыхьащ лъэпкъхэм яку дэлъын хуей зэхущытыкІэм, зэныбжьэгъуГъэм, адыгэ, урыс, балъкъэр лъэпкъхэр зы зыщІу щыта къунакъ, аталыкъ хабззэхэм фІыуэ хэлъхэм.

Станицэм дэт Щэнхабзэмкіэ унэм щекІуэкІащ ныбжьыщІэхэм зэдгъэзыхьэзыра юнцерт. Абы щыжаІащ ди республикэм, мамырГъэм, зэгурыІуэм ятеухуа уэрэдхэр.

ЛУПЫРЕВЭ Ириндж.

●КъБР-м и прокуратурэм

Хьэгъэщагъэ Іэмалхэмкіэ

Ди къэралым щагъэзащІэ къуажэдэсхэм я псэукІэр егъэфІэкІуэнымкІэ хуэгъэзэ программэ зыбжанэ. Ахэр щхьэхуещагъэ хэлъу къэзыгъэсэбэп цІыхухэр къыкъуокІ.

ПСАЛЪЭМ и хьэтыркІэ, Тэрч районымкІэ ОВД-р и гъусэу куейм и прокуратурэм сэтей къыщІащ «2012 гъэ пщІондэ къуажэм игъэтыну социальнэ зыужьыныгъэр» федеральнэ программэр къигъэсэбэпу Ч. хьэгъэщагъэ Іэмалхэмкіэ бюджет мытыкІу зэрызыригъэхьар.

Фэтэрыр щэн-къащхьэхуным теухуа зэгурыІуэныгъэ нэпцІ зэрригъэпэщІи, Ч. гъэпцІагъэкІэ федеральнэ, республикэ бюджетхэм псори зэхэту сом 519 200-рэ къыІихащ. КъыІэрыхьа ахъшэм щыщу сом мини 10-р Р. иритащ къызэрыдзэІэпыкъуам папщІэ фІыщІэ хуищІу, адрей ахъшэр езыр зэрыхуейм хуэдэу къигъэсэбэпащ.

Ч. зэхищІыхьам и зэранкІэ ахъшэ иратыфакъым псэупІэ хуэныкъуэ унагъэщІэхэм ящыщ шым.

Прокуратурэм и къэпщытэныгъэм кьрикІуахэр ОВД-м и следствиемкІэ и къудамэм иритащ.

Иужьрейм УФ-м и УК-м и 159-нэ статьям и 3-нэ Іыхьэмкіэ уголовнэ Іуэху кьиІэтащ.

Апхуэдэу куейм и прокуратурэм тхылъхэр егъэхьэзыр къэрал ахъшэр Ч. къеІыхьажьын мурадкІэ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Іуэхущ1апІэ.

●КъБР-м щыІэ МВД-м къет

ЩІэпхъаджащІэхэр къалыхъуэ

Къбэрдей-Балъкъэрым и хабзэхъуэ Іэнатіэхэм къалыхъуэ щэбэт кІуам пщэдджьжьым сыхьэти 9-м дэк Бахъсэн куейм щакІуэхэр щызыыкІа щІэпхъаджащІэхэр. Абы-хэм щыхуэ 7 яІэщІэкІуэдащ, тІур яІэщІэкІыфащ.

ЗэрачъыхъуамкІэ, щакІуэхэм къатеуа щІэпхъаджащІэхэр плІы мэхъу, Іэщэкі эзщІэуэздауэ.

Къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ министру КъБР-м щыІэм и унафэкІэ куейм «Вулкан-3» лъжьыгъэр щокІуэкІ.

Уголовнэ Іуэху кьаІэтащ.

Сом мин 22-рэ къаІэщІэзыгъэкІа гъэщІакІуэхэр

Май куейм кІэ ОВД-м и лъэжьакІуэхэм къалыхъуэ УФ-м и Пенсэ фондым и Іуэхущ1апІэу КъБР-м щыІэм и лъжьакІуэ загъэлъагъуэу Май къалэм щыпсэу, си ныбжь хэкІуэта цІыхубзым сом мин 22-рэ къаІэщІэзыгъэкІа гъэщІакІуэхэр.

Хабзэхъуэмэм щІэпхъаджагъэр зыльэжьа щыхъунтІым щыпІэм къытрана я Іэнатіэхэр къытрахащ.

КъБР-м щыІэ МВД-м республикэм щыпсэухэр, псом япэу пенсионерхэр, сакъыну кьыхуреджэ. Коммунальнэ Іуэхущ1апІэхэм, Пенсэ фондым я лъжьакІуэу жьзыІэхэу щэн зыхъуэфІащ1ахэм ягъэфащэ. Абы щыгъуэ щІэпхъаджащІэхэр ящІэнущ Іуэхуэхмкіэ щІыпІэм щыІэ Іэнатіэм евгащІэ е 02 телефонымкІэ фыпсалъэ.

Ильэс 15 фІэкІа мыхъуахэр гъуэгу пхэж тоувэ

ЩІыхум теузу яхъунщІэну хэтаэу щэч хуащІу балигъу мыхъуа ныбжьыщІитІ Налшык къалэ УВД-м и лъжьакІуэхэм яубыдащ.

Захаровым и уэрамым тет унэм и пщІантІэм деж бзаджащІэхэр зытеуа налшыкдзэс щыхубзым псынщІэу милицэм зыхуэмыІэзаэ, сом мин 20-мрэ и паспортымрэ абы фІэкІуэдынут.

Налшык къалэ УВД-м хъунщІэнхэм ящІэпхъаджагъэхэр зэхэгъэкІынымкІэ и къудамэм и лъжьакІуэхэм бзаджащІэхэр зашІэу яубыдащ. Ахэр 1995 гъэм къалъхуа ныбжьыщІэхэрщ. Абыхъэм кьытрахащ пневматикэ кІэрахъуэ, нэкІуІупхъуэ 2, заводым щащІа сэ.

КьызэрыщІэкІамкІэ, абыхъэм ар я япэ щІэпхъаджагъэкъым. Яубыда ныбжьыщІэхэр кьищІыхужащ абыхъэм кІэрахъуэкІэ яГъэшынэу ахъшэ Іэрыпльхъуэ иІэр кьаритыну зыхуагъэуваэ щыта тыкуэнтет цІыхубзым.

●Шэджэм куей

Нэр псом я щхьэщ

Шэджэм куей сымаджэщым зэ узыфэхэм еІэзэныкІэ пІэ Іэмалхэм кьахохьуэ.

ЗЭМАНКІЭ дызэІэбэкІыжмэ, зэм и давленэр т эмэму кьэпщынымк доХутырэхр нэхъ гугъу дехьу щытамэ, иджыблагъэ мыбы щагъэува Іэмэпсымэм и зэфІэкІыр гъунапхэншэщ: абы Іэмал кьаритынущ цІыхум и нэ кутъуэм и щытыкІэр лъэныкъуэ псомкІи кьахутэу узыфэрэ яГъэбеледжьыну. Нобэ нэмкІэ гунькьэгъуэ зиІэ цІыхум, Іэман куэдэ темыкІу адэу, нэ кутъуэм и щытыкІэр Іупщу кьыщыгъэльэгъуа рентген суэртэр Іэщ1алъхьэж. Іэмэпсымэщ1эм и фІыгъэкІэ глаукомэ яз узыфэ щынагъэр зэуэ кьахутэ, абы еІэзэнми нэхъ пасэу иужь ихьа мэхъу. Щэджэ эм районым сымаджэщым зэ узыфэхэм щеІэзэ и кьудамэм мы куейм щыпсэуХэм я мызакъуэу, республикэм и адрей жылагъуэхэм кьикІхэми медицинэ Іуэхутхьэбзэр нэсу щагъэутынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

●Аруан куей

УсакІуэм и фэеплъ еджэныгъэхэр

Аруан куей библиотекэм щекІуэкІащ «Кулиев Къайсын и творчествэм еХьэІа еджэныгъэхэр» зыфІащ районпсо зэхьэзэхуэ. «Си бзэ - си псэ, си дуней» фІэщыгъэм щІэту ди республикэм щекІуэкІ зэнгуэм ящыщ итщ1 къаГэта мы Іуэхум ХьэрэмІ Аруан щІыналъэм и курыт школхэм я еджакІуэ 50-м нэс.

БАЛЪКЪЭР усакІуэшхуэ Кулиев Къайсын и Іэдакъэ къыщІэкІащ Къулшэ урысыбзэкІэ зэрадзэкІахэм къадэкІуэу, мы махуэм утыку къыщыІуащ адыгэ, урыс усакІуэ куэдым я сатыр куп-щафІэхэр. Іыхьитіу гущІэгъуэ екІуэкІа зэхьэзэхуэм фІыкІэ я цІэ къыщраГуащ урысыбзэкІэ зэх ХьэрэмІ Нарткъалэ дэт курыт школ №4-м щІэс Зэмей Сэмэн, Сибэч Алим (Чернэ Речкэ), Къумыкъу Карин, КІэрэф Заремэ (Джэрэмэныкъ) сымэ. АдыгэбзэкІэ уз хьеджахэм ящыщу фІы и фІыжхэм хабжащ Гулэжьи Анзор, Жэмыхъуэ Марьянэ (Къохьэн дэт 1-нэ курыт еджапІэ), Хужьокъуэ Милэ (ЩІэрэдж Ищхьэрэ) сымэ.

ЛЪОСТЭН Муэ.

●Футбол

Ялэ зыгъэсэгъуэр зэфІэкІащ

2011 гъэм Урысей Федерацэм футболымкІэ и премьер-лигэм щекІуэкІыну зэхьэзэхуэм зыхуигъэхьэзыру «Спартак-Налшыкыр» дыгъэгъаззэм и 5 - 18 маху зхэм Тырыкъуэ щыІащ.

МЫГЪЭРЕЙ зэхьэзэхуэм хэтауэ адэкІи ди командэм щыджэгуну зэгурыІуэныгъэ зиІэхэр загъэпсэхуну яутІыпщи, «Спартак-Налшыкым» и тренерхэм Тырыкъуэ здашащ етІанэнтъэ зыхагъэхьэн мурадкІэ зыкІэльыпльыну футболист 40-м нэблагъэ. Аращ къызыхэкІари, зыгъэсэныгъэм къыдэкІуэу, зэныбжьэгъугъэ зэІущІэ зыбжанэ ирагъэкІуэкІынри. Дауи, ди командэм ахэр щагъуэу кьежьуІакъым.

Дыгъэгъаззэм и 9-м налшыкдзэхэр яІущІащ Европэм и лигэм щрагъэкІуэкІыну иужьрей джэгугъуэм зыхуэзэныгъэхэ Киев и «Динамо»-м. Шевченкэ Андрей, Шовковский Александр, Милевский Артём сымэ зи пашэ Хьарианэм и командэ щІэрыІуэм «Спартак-Налшыкым» хагъэхьэн папщІэ зэхуащхьэхэм зыри пагъэувыфакъым икІи 0:4-уэ къыхагъэщІащ.

Тырыкъм кьикІыжьын и пэкІэ ди щІалэхэ